

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ
Кафедра публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Напрями удосконалення діяльності органів місцевого
самоврядування у сфері благоустрою міста»

Виконала: студентка магістратури за спеціальністю
281 Публічне управління та адміністрування
денна форма навчання
Журавель Тетяна Юріївна

Керівник: Чмир Олена Сергіївна,
професорка кафедри
публічного управління та адміністрування,
докторка економічних наук

Рецензент:

Хмельницький – 2022 рік

АНОТАЦІЯ

Журавель Тетяна Юрїївна. Напрями удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою міста. – Рукопис.

У магістерській роботі запропоновано напрями удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою міста.

Було розкрито зміст поняття «благоустрій», «благоустрій населеного пункту» та описано особливості даних понять і їх зв'язок з іншими поняттями». Автором також описано нормативно-правове забезпечення надання послуг благоустрою органом місцевого самоврядування. Охарактеризовано проблеми реформування механізмів реалізації повноважень у сфері благоустрою населених пунктів.

Встановлено, що на сучасному етапі в Україні рівень надання послуг з благоустрою в громадах знаходиться на досить низькому рівні.

Доведена необхідність удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою міста.

Обґрунтована необхідність застосування методик удосконалення послуги благоустрою в громаді.

Ключові слова: благоустрій, благоустрій населених пунктів, орган місцевого самоврядування, реформа, повноваження, механізми, методики, напрями удосконалення, громада.

Summary

Zhuravel Tetyana Yuriyivna. Directions for improving the activities of local governments in the field of urban development. - Manuscript.

The master's thesis proposes ways to improve the activities of local governments in the field of urban development.

The meaning of the concept "improvement", "improvement of the settlement" was revealed and the peculiarities of these concepts and their connection with other concepts were described. The author also describes the legal support for the provision of landscaping services by local governments. The problems of reforming the mechanisms of realization of powers in the sphere of improvement of settlements are described.

It is established that at the present stage in Ukraine the level of provision of landscaping services in communities is quite low.

The necessity of improving the activity of local self-government bodies in the field of city improvement has been proved.

The necessity of application of methods of improvement of service of improvement in community is substantiated.

Key words: improvement, improvement of settlements, local self-government body, reform, powers, mechanisms, methods, directions of improvement, community.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ БЛАГОУСТРОЮ МІСТА	8
1.1. Характеристика поняття “благоустрій населених пунктів”. Вимоги до благоустрою населених пунктів	8
1.2. Організаційно-правова база здійснення та реалізації повноважень органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою	15
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН БЛАГОУСТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ	24
2.1. Аналіз стану виконання повноважень у сфері благоустрою Хмельницькою міською радою	24
2.2. Проблеми реформування механізмів реалізації повноважень у сфері благоустрою населених пунктів	32
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ БЛАГОУСТРОЮ	43
3.1. Напрями вдосконалення діяльності з забезпечення благоустрою населених пунктів України	43
3.2. Основні методики удосконалення послуги благоустрою в громаді....	50
ВИСНОВОК	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Актуальність теми. В останні роки все більше уваги приділяється сучасному стану сфери благоустрою населених пунктів, у тому числі питанням державного регулювання галузі. Це пов'язано з тим, що благоустрій населених пунктів безпосередньо пов'язаний із життєдіяльністю населення, у тому числі підтримання належного стану населених пунктів, санітарно-гігієнічні умови, охорона громадських об'єктів та природних ландшафтів, інших природних комплексів та об'єктів для відпочинку, навколишнього середовища, охорони здоров'я, історії, культури. Організації іншого призначення належним чином утримують та раціонально використовують території, будівлі, інженерні споруди та споруди для створення умов для реалізації суб'єктами своїх прав у цій сфері. Соціальна напруженість у суспільстві інколи посилюється навколо статусу об'єктів, що покращують населені пункти.

До основних видів нормативно-правових актів як джерел адміністративного права, що регулюють відносини у сфері благоустрою населених пунктів, належать Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Про благоустрій населених пунктів, Про місцеві державні адміністрації, Про місцеве самоврядування в Україні, Про Генеральну схему планування території України, Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства тощо.

Тому важливим для прийняття рішень з державного регулювання сфери благоустрою населених пунктів необхідно здійснити аналіз стану цієї сфери та визначити існуючі проблеми.

Оцінка сучасного стану наукової розробки. Послуги з благоустрою та озеленення є найважливішими напрямками муніципальної діяльності. Саме на цій території створюються умови для населення, що забезпечують високий рівень життя громадян за місцем проживання та всіх жителів міст, районів, громад. Здійснюючи комплекс заходів з благоустрою, можна значно покращити екологічну ситуацію та зовнішній вигляд міст, вулиць, житлових квартир, громадських приміщень (парків, бульварів, скверів, скверів тощо). І саме через

благоустрій включаючи архітектурно-планувальну організацію територій, озеленення, освітлення, розміщення малих будівельних форм, містобудування, рекламу, візуальну комунікацію та інформацію, архітектурно-планувальну організацію монументально-декоративного мистецтва, наш негативний вплив на техногенне середовище. Все це підтверджує актуальність обраної теми. Все це підтверджує актуальність обраної теми.

Розгляду питань стану сфери благоустрою населених пунктів в частині різних підсистем розглядали такі дослідники: як Тихомирова Л.В., Колпаков В.К., Кузьменко О.В. тощо.

Проте дане питання є не досить дослідженим на державному науковому рівні. Тому зазначена тема потребує більш детального аналізу та вивчення.

Метою даного магістерського дослідження є розгляд теоретико-правових засад здійснення та реалізації повноважень органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою міста, аналіз сучасного стану благоустрою населених пунктів та характеристика основних напрямів діяльності органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою міста.

Відповідно до поставленої мети, у магістерській роботі виконуються наступні **завдання**:

- охарактеризувати поняття «благоустрій населених пунктів» та вимоги до благоустрою населених пунктів;
- дослідити організаційно-правову базу здійснення та реалізації повноважень органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою;
- здійснити аналіз стану виконання повноважень у сфері благоустрою Хмельницькою міською радою протягом 2019-2021 рр.;
- охарактеризувати проблеми реформування механізмів реалізації повноважень у сфері благоустрою населених пунктів;
- дослідити напрями вдосконалення діяльності з забезпечення благоустрою населених пунктів України;

- описати основні методики удосконалення послуги благоустрою в громаді .

Об'єктом дослідження у магістерській роботі є система суспільних відносин у сфері благоустрою населених пунктів.

Предметом магістерської роботи є напрями удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою міста.

Відповідно до мети та завдань дослідження, у роботі використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання. Діалектичний метод дозволив дослідити зміст та особливості поняття «благоустрій», його взаємозв'язку з іншими поняттями (підрозділ 1.1). За допомогою нормативно-правового методу нами було виконано аналіз законодавства, яке регулює відносини у сфері благоустрою міста (підрозділ 1.2). Системний підхід надав можливість здійснити комплексне дослідження повноважень органу місцевого самоврядування у сфері благоустрою міста, окреслити шляхи удосконалення зазначеного питання (підрозділ 2.2, 3.2).

Практичне значення результатів. Отримані в дисертаційному дослідженні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані:

у правотворчості – реалізація пропозицій, сформульованих у магістерській роботі, буде сприяти вдосконаленню надання послуг у сфері благоустрою органом місцевого самоврядування;

у науково-дослідній діяльності – матеріали магістерської можуть слугувати подальшому опрацюванню і вирішенню проблем, пов'язаних з діяльністю органу місцевого самоврядування у сфері благоустрою міста.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ БЛАГОУСТРОЮ МІСТА

1.1. Характеристика поняття “благоустрій населених пунктів”. Вимоги до благоустрою населених пунктів.

Зміни, що відбуваються в українській державі, вимагають нових науково-практичних методів розуміння та використання термінів і понять, спрямованих на виконання завдань, що стоять перед суспільством.

Тому реалізація реформ адміністративної сфери та адміністративного права безпосередньо впливає на питання благоустрою населених пунктів. Вирішенню цієї проблеми сприятиме з'ясування сутності благоустрою населених пунктів, його еволюційних змін та залежності від впливу об'єктивно-суб'єктивних, історико-політичних, соціально-економічних та інших факторів.

Поняття “благоустрій населених пунктів” складається з трьох складових – “благоустрій”, “населений” і “пункт”. Крім того, саме слово “благоустрій” складається із двох частин: “благо” й “устрій”. У минулому столітті термінологія і тлумачення цього поняття в основному використовувалися російською мовою. Залишається з'ясувати, чи відрізняються російські та українські тлумачення цих термінів. Більшість російсько-українських словників зміст слова “благоустроенный” пояснюють як “упорядкований, поліпшений” [32, с. 53], “благоустройство” – як “благоустрій, упорядкування” [6, с. 33;], а “населённый пункт” – “населений пункт” [32, с. 970; 33, с. 547]. В українсько-російських словниках “благоустрій” перекладається як “благоустройство”, “благоустроєний” – як “благоустроенный” [40, с. 31; 41, с. 39], а “населений пункт” – “населенный пункт” [40, с. 451; 41, с. 407].

У зв'язку з цим можна зробити висновок про те, що український “благоустрій населених пунктів” і російське “благоустройство населённых пунктов” поняття рівнозначні.

Важливо дослідити, як пояснюється поняття “благоустрій населених пунктів” в різних галузях науки, особливо – юридичній.

У тлумачних словниках російської мови можна зустріти схоже трактування поняття “благоустройство населенных пунктов”. Так, під “благоустроенным” розуміють “хорошо устроенный, снабженный всеми удобствами, содержащимся в порядке”; під “благоустроить” – “оборудовать, делать хорошим и удобным, приводит в порядок” [44, с. 45; 45, с. 111; 46, с. 495]; під “благоустройством” – “деятельность, что направлена на создание хороших условий быта, улучшение жизни”; під “населённым пунктом” – мають на увазі “место, где постоянно живут люди”.

Під “благоустроєм” в словниках української мови розуміється “добре впорядкування, забезпечення всім потрібним, всіма вигодами, упорядкованість” [5, с. 55; 19, с. 113; 38, с. 51, 7, 258], під “населеним пунктом” – “місце, у якому живуть люди” .

В словниках зустрічаються визначення, де йдеться про благоустрій не населених пунктів, а населених місць, що за великим рахунком не змінює сутності цього поняття, оскільки, як зазначалося вище, населений пункт – це загальна назва місць, де постійно живуть люди.

Енциклопедії дають нам можливість краще зрозуміти природу благоустрою населених пунктів.

В Українській Радянській енциклопедії мається на увазі, що благоустрій населених пунктів – це комплекс робіт і заходів, спрямованих на забезпечення сприятливих умов життя [39, с. 185]. У розділі “Будівництво” Енциклопедії сучасної техніки благоустрій трактується як сукупність робіт і заходів, що здійснюються для створення здорових, сприятливих і культурних умов проживання населення та проводиться в містах, селищах і селах. Благоустрій охоплює широкий спектр містобудівних та економічних галузей: планування та забудову, житлово-комунальне господарство, транспорт, будівництво доріг, благоустрій; також передбачає організацію мереж медичного та культурного обслуговування, розміщення підприємств торгівлі та громадського харчування,

охорону повітря, басейни, водойми та ґрунтозахисні заходи, контроль шуму, прибирання населених пунктів. Велику роль у благоустрої населених місць відіграє комунальне господарство, яке повинно забезпечувати найбільш доцільний режим експлуатації будівель, добрий стан інженерних споруд, зелених насаджень, регулярну роботу комунальних підприємств.

В Енциклопедії “България” під благоустроєм розуміють комплексну будівельну, технічну і архітектурну діяльність по впорядкуванню санітарногігієнічних, суспільних і естетичних умов життєвого середовища. Стан і розвиток благоустрою пов’язаний з розвитком економіки, плануванням простору та ландшафту, містобудуванням та будівельною технікою [43, с. 308].

Юридична енциклопедія за редакцією М.Ю. Тіхомірова зазначає, що благоустрій – це юридичний термін, який з часів руської кодифікації означає законодавство про заходи, які забезпечують благополуччя (життя в достатку і спокої) [36, с. 92].

Щодо поняття дослідження в юридичному словнику сказано, що благоустрій населених пунктів – це сукупність робіт і заходів, спрямованих на забезпечення сприятливих умов життя населення [42, с. 44].

К.С. Бельський під суспільним благоустроєм розуміє “...раціональне і регламентоване правом облаштування громадських місць в містах і населених пунктах, що забезпечує умови для праці, відпочинку і безпеки громадян і передбачає постійний контроль за таким станом з боку відповідних органів поліції” [1, с. 312].

Визначено в державних будівельних нормах поняття зовнішнього благоустрою як комплексу заходів з ландшафтної, архітектурно-просторової та естетичної організації території населеного пункту, що забезпечують комфортні умови для праці, побуту і відпочинку жителів [9, с. 13].

Тому, виходячи з інтерпретації компонентів досліджуваного поняття з різних джерел, можна зробити висновок, що в більшості випадків інтерпретація благоустрою населених пунктів суттєво не відрізнялася.

Ми вважаємо, що благоустрій населених пунктів – це комплекс робіт і заходів, які проводяться в місцях постійного проживання з метою облаштування цих місць, підтримання їх у належному стані та безперервного благоустрою з метою забезпечення хороших умов проживання та задоволення потреб населення мешканців.

Це визначення загалом охоплює всі відносини, пов'язані з благоустроєм населених пунктів. Більш специфічна риса цієї концепції залежить від того, яка частина ландшафтно-доменного взаємозв'язку більш глибоко врегульована. Так, у Законі України “Про благоустрій населених пунктів” благоустрій населених пунктів слід розуміти як система інженерного захисту, очищення, осушення та озеленення з метою раціонального використання села, а також соціально-економічних, організаційно-правових та природоохоронних заходів щодо покращення мікроклімату, санітарії, зниження рівня шуму та створення умов для сприятливого середовища людського життя [22].

Таке визначення має досить конкретний зміст, оскільки вперше йдеться про комплекс соціально-економічних, організаційно-правових та екологічних заходів. Це підтверджується і положеннями, викладеними у пояснювальній записці до законопроекту “Про благоустрій населених пунктів”, де зазначається, що до розроблення зазначеного законопроекту в Україні не було законодавчо врегульовано питання у сфері благоустрою населених пунктів в умовах ринкових відносин, не приведено його у відповідність до міжнародних стандартів [20].

Водночас запропоноване нами визначення поняття благоустрою населених пунктів передбачає декілька не лише граматичних, а й правових елементів (наприклад, облаштування, підтримання, поліпшення і забезпечення потреб), які доцільно обґрунтувати і врахувати як в обговоренні, так і в прийнятті нормативно-правових актів, що забезпечуватимуть впровадження в життя названого закону.

У ст. 3 Закону України “Про благоустрій населених пунктів” визначено систему благоустрою населених пунктів [22]. Вона включає в себе: управління у сфері благоустрою; визначення об'єктів та суб'єктів у сфері благоустрою; його

організацію; встановлення норм та стандартів; фінансування зазначеної сфери; здійснення контролю у сфері благоустрою; встановлення відповідальності за порушення законодавства в сфері благоустрою.

Оскільки поняття «благоустрій населених пунктів» відноситься до комплексу заходів, вважаємо, що розкрити його зміст можна системно і повно завдяки характеристикам наступних елементів::

- соціально-економічне призначення благоустрою населених пунктів (місце благоустрою населених пунктів у внутрішній політиці держави);

- раціональне використання та охорона території населеного пункту (роль, яку відіграє благоустрій населених пунктів у забезпеченні збереження землі, як територіального базису України);

- забезпечення захисту довкілля (вплив та завдання благоустрою населених пунктів з охорони навколишнього середовища);

- облаштування, підтримання в належному стані та поліпшення населеного пункту (роль благоустрою у збереженні населених пунктів у необхідному для проживання стані та роботі над його вдосконаленням);

- задоволення потреб жителів населеного пункту, формування та забезпечення сприятливого для їх життєдіяльності середовища (вплив благоустрою на забезпечення жителів населених пунктів усім необхідним для якісного функціонування);

- санітарне та епідеміологічне благополуччя населення (місце благоустрою населених пунктів у системі заходів, спрямованих на охорону громадської гігієни, поліпшення умов праці та побуту населення).

Важливо визнати публічний (тобто державний) суспільний інтерес у благоустрої та створити відповідну фінансову базу для його реалізації, оскільки суспільний інтерес є інтересом соціальної спільноти, і держава це визнає та має відповідати. Визначення розкриття інтересів має своє правове забезпечення (визначення норм та встановлення механізму реалізації) [17, с. 31].

Вимоги щодо благоустрою населених пунктів для громадян України потребують послідовних та продуманих кроків, які призведуть до того, що люди

захочуть жити та працювати в цих населених пунктах. [3, с. 30]. Громадяни України не живуть у замкнутому просторі, ізольовано від усіх, тому наша держава має враховувати не лише власні інтереси, а й інтереси сусідів. Найбільше проблем у населених пунктах уздовж кордонів України. Серед основних вимог до благоустрою населених пунктів – необхідність вкладатися у рамки законів, положень і звичаїв, суворо їх дотримуватись, мати соціальну спрямованість і мету зберегти довкілля. Для прикладу, в Кодексі містобудування, який діє у Франції, у ст. І-300-1 вказується, що дії або справи з благоустрою повинні бути спрямовані на здійснення місцевої політики у сфері житлових умов, на організацію підтримки і розвитку господарської діяльності, розвитку дозвілля і туризму, на реалізацію колективних функціональних об'єктів, на боротьбу проти антигігієнічних умов, захищати або гідно оцінювати нерухому і рухому спадщину, а також природні площі [34, с. 29].

Благоустрій враховує особливості цих територій відповідно до вимог законодавчих та нормативно-правових актів та технічної документації.

Підприємства, установи, організації, розташовані на території об'єкта благоустрою, можуть утримувати відведену їм територію або брати участь в утриманні об'єкта на умовах договору з балансоутримувачем.

Озеленення утримання об'єктів благоустрою – території загального користування здійснюється за такими нормативними документами як Правила утримання зелених насаджень у населених пунктах України, затверджені наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10 квітня 2006 року № 105, зареєстровані Міністерстві юстиції України 27 липня 2006 року за № 880/12754, та Типовими правилами.

Благоустрій рекреаційних зон для організованого відпочинку та купання проводяться відповідно до вимог нормативно-правових актів і технічних документів, що визначають санітарні вимоги до рекреаційних зон водних об'єктів.

Знищення або пошкодження елементів ландшафту парків, зон відпочинку, садів, скверів і дитячих майданчиків не допускається.

Економічна зона парків, зон відпочинку, садів, скверів і контейнерних майданчиків, місць громадського туалету повинна знаходитися на відстані не більше 50 м від місць масового скупчення людей (танцювальних, естрадних, фонтанів, головних алей, розважальних кіосків).

Нормативно-правові документи наразі не містять чітких формулювань щодо поняття громадського простору. Зазвичай це парки, сквери, береги річок і озер, сквери, подвір'я, місця збору.

Європейська практика вказує на вулицю як на найбільш нереалізований населений публічний простір з точки зору громадської взаємодії та спільного використання. Найближче до громадського простору концепція – комплексне благоустрій житлових масивів.

Комплексний благоустрій – це влаштування або відновлення доріг і тротуарів, обладнання безпеки дорожнього руху, озеленення, зовнішнього освітлення та зовнішньої реклами, встановлення малих будівельних форм, здійснення інших заходів, спрямованих на поліпшення інженерно-санітарного стану території комплексу, покращення його естетичний вигляд.

Організація санації населених пунктів належить до компетенції органів місцевого самоврядування (сільської, селищної, міської ради). Громадські простори часто є однією з візитівок та показників успіху громади, а також об'єктом, який може залучати іногородніх гостей, приносити додатковий дохід та інформувати громаду.

Крім того, громадський простір є «третім місцем» для мешканців громади, де мешканці спілкуються та взаємодіють один з одним. «Першим» і «другим» місцями вважаються відповідно дім та робочі місця. Якісні громадські простори можна охарактеризувати як доступні, комфортні, захищені та цікаві для різних груп жінок і чоловіків. Важливою частиною хорошого громадського простору є використання універсального дизайну, доступності та заходів безпеки як основи рівного доступу. Застосування цього підходу дозволяє залучати різні групи

користувачів спільноти, особливо найуразливіші, надати громаді нове європейське обличчя, а також співпрацювати з бізнесом і громадами для ефективного використання простору.

Створення якісних громадських просторів та громадських просторів включає:

- благоустрій та охорону природних територій; екологічні заходи щодо захисту навколишнього середовища;
- ефективне управління шляхом залучення кваліфікованих постачальників послуг.

Повне виконання цих заходів сприятиме підвищенню привабливості громади для туристів. Ефективна внутрішня та зовнішня комунікація дозволить усім учасникам процесу відповідально використовувати публічні простори.

Безумовно, вимоги до благоустрою навіть у недалекому майбутньому будуть дещо відрізнятися від тих, що ставляться до нього зараз.

Над цим потрібно працювати вже тепер, оскільки благоустрій посідає центральне місце серед проблем, що стоять перед населеним пунктом. Забезпечення виконання сучасних вимог, перш за все, буде залежати від правильного нормотворчого підходу, виховання обізнаних та кваліфікованих кадрів, ефективної співпраці між органами державної влади і управління [2].

1.2. Організаційно-правова база здійснення та реалізації повноважень органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою

Аналіз української нормативно-правової бази дає підстави зробити висновок про те, що відносини у сфері благоустрою регулюються на державному рівні в значній мірі за допомогою норм адміністративного права.

Відповідно до Конституції України власність в Україні виступає у формах: приватної, державної і комунальної. Ст. 63 Господарського кодексу України визначає, що в Україні можуть діяти: державні підприємства, комунальні підприємства, приватні підприємства на основі приватної та колективної власності, а також підприємства змішаної форми власності [8].

В Україні існують підприємства різної форми власності. Тому необхідно конкретизувати положення щодо того, за рахунок яких підприємств, установ і організацій фінансуються заходи з благоустрою населених пунктів. На нашу думку, утримання і ремонт об'єктів та елементів благоустрою повинні здійснюватися за рахунок коштів їх власників або користувачів, про що необхідно вказати у відповідному договорі.

Провідну роль у системі джерел адміністративного права України відіграють положення Конституції України як Основного Закону нашої держави. Як відзначає О.Ф. Фрицький, це головне джерело національного права, ядро всієї правової системи, юридична правова база поточного законодавства². У Конституції передбачається розмежування компетенції між центром і державними утвореннями. До основних видів нормативно-правових актів як джерел адміністративного права, що здійснюють регулювання сфери благоустрою населених пунктів, за їх юридичною силою належать наступні:

1. Закони (Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Про благоустрій населених пунктів, Про місцеві державні адміністрації, Про місцеве самоврядування в Україні, Про Генеральну схему планування території України, Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства тощо);

2. Постанови ВР України (Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів, Про концепцію розвитку водного господарства в Україні, Про затвердження Концепції державної житлової політики тощо);

3. Укази Президента України (Про прискорення реформування житлово-комунального господарства, Про День довкілля тощо);

4. Акти Кабінету Міністрів України (Про організацію щорічного всеукраїнського конкурсу «Населений пункт найкращого благоустрою та підтримки громадського порядку», Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми соціального розвитку села тощо) [12, с. 361];

5. Накази міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, Про затвердження Порядку проведення ремонту та утримання об'єктів міського благоустрою, Щодо структури центрального апарату Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України, Про затвердження Правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій тощо);

6. Нормативно-правові акти Верховної Ради і Ради міністрів Автономної Республіки Крим (Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим, Про систему органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим тощо);

7. Акти місцевих державних адміністрацій (Про планування роботи облдержадміністрації, Стратегія розвитку Львівщини до 2015 року, Про підсумки виконання Програми економічного і соціального розвитку Луганської області на 2006 рік тощо);

8. Рішення місцевих рад (Про проведення Дня довкілля, підготовку до Великодніх свят та Дня міста Львова, Про затвердження Положення про благоустрій території та забезпечення чистоти і порядку у м. Запоріжжі, Про встановлення Правил благоустрою території, паркування транспортних засобів, тиші в громадських місцях, торгівлі на ринках у м. Києві, Про Правила благоустрою і утримання території м. Львова, Про встановлення Правил благоустрою та забезпечення чистоти і порядку в м. Харкові тощо);

9. Акти органів управління державних підприємств, установ, організацій. Будь-яка система розглядається в сукупності двох невід'ємних складових – суб'єкта та об'єкта. Управлінський вплив суб'єктів здійснюється стосовно

об'єктів державного управління та залежить від рівня органу державного управління [13, с. 90].

У ст. 2 Закону України “Про благоустрій населених пунктів” сказано про призначення благоустрою населених пунктів. Зокрема, там зазначається, що благоустрій населених пунктів включає: розробку та впровадження ефективних і комплексних заходів щодо підтримання належного стану території населеного пункту, благоустрою та охорони природних ландшафтів, інших природних комплексів та об'єктів; організацію належного утримання та раціонального використання рекреаційних, екологічних, територій, будівлі, інженерні споруди та об'єкти оздоровчого, історико-культурного та іншого призначення, створення умов для реалізації прав суб'єктів у благоустрою населених пунктів [22].

Крім того, положення щодо фінансування заходів по благоустрою містяться і в інших нормативно-правових актах.

Позитивним є те, що законодавець досить чітко визначив, за рахунок яких коштів повинні виконуватися ті чи інші заходи. Так, за рахунок державного бюджету фінансуються:

- 1) заходи щодо виконання загальнодержавних планів благоустрою населених пунктів;
- 2) розробка законопроектів та вдосконалення інших нормативно-правових документів у сфері населених пунктів;
- 3) роботи з благоустрою земель державної власності;
- 4) охорона та утримання об'єктів, переданих органами державної влади на баланси підприємств, установ і організацій;
- 5) робота з утворення територій і об'єктів рекреаційного призначення, що належать до державної власності.

У відповідності зі ст. 3 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності планування територій» здійснюється на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях і здійснюється відповідними органами державної влади та місцевого самоврядування [29]. Планування на загальнодержавному рівні полягає в розробленні Генеральної схеми планування

усієї території України; на регіональному рівні – у розробленні та затвердженні схем планування території АР Крим, областей, районів, регулюванні використання їх територій; на місцевому рівні – у розробленні та затвердженні генеральних планів населених пунктів.

У Генеральній схемі планування території України визначаються пріоритетні та концептуальні вирішення планування і використання території країни, вдосконалення системи розселення та забезпечення сталого розвитку населених пунктів, розвиток виробничої, соціальної та інженерної транспортної інфраструктури, формування національних екологічних мереж.

У Концепції сталого розвитку населених пунктів відзначається, що здебільшого неефективно використовуються землі, відведені під об'єкти промисловості, транспорту, енергетики, а також землі рекреаційного призначення. Через недостатність коштів державного та місцевих бюджетів майже припинено розроблення і коригування генеральних планів населених пунктів, іншої містобудівної документації, яка є основою для вирішення питань забезпечення раціонального використання території [26]. Про значні диспропорції використання території України та недоліки системи розселення зазначається в Законі України “Про Генеральну схему планування території України” від 7.02.2002 р. № 3059-III [23]. Серед них – значні площі та низька щільність забудови виробничих територій; нераціональне розміщення виробничих та житлових територій; мала частка територій природоохоронного, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення тощо.

Планування територій на регіональному рівні виражається в основному у розробленні схем планування територій відповідних адміністративно-територіальних одиниць, а також окремих її частин.

У таких схемах визначаються заходи реалізації державної політики, враховуються державні інтереси, історичні, географічні, екологічні, економічні і демографічні особливості, етнічні та культурні традиції населення України. Важливим документом для будь-якого населеного пункту є генеральний план

населеного пункту, який є первинним і обов'язковим містобудівним документом. У ньому визначається:

- попит на території під забудову та інші зони використання;
- необхідність зміни меж населених пунктів, порядку та черговості забудови та іншого використання територій;
- межі, пріоритети та дозволені види використання та забудови функціональної території;
- планувальна структура та просторова композиція житлового масиву;
- загальний стан середовища поселення, основні фактори, що його сформували, містобудівні заходи щодо покращення еколого-санітарних умов;
- територія, яка має будівельні, санітарно-гігієнічні, природоохоронні та інші обмеження використання;
- інші вимоги, визначені державними будівельними нормами.

У відповідності з Генеральним планом населеного пункту розроблено детальні плани території для окремих мікрорайонів, мікрорайонів, гуртожитків та перепланування існуючої забудови. Такий план визначає:

- принципи формування архітектурно-просторової композиції забудови;
- розташування червоних ліній, ліній регулювання забудови;
- розташування інженерно-транспортної інфраструктури;
- розташування, вулиць, провулків, пішохідних зон, щільність, поверховість, інші параметри забудови окремих ділянок та об'єктів містобудування;
- інші вимоги, передбачені державними будівельними нормами.

Забудова територій населеного пункту спрямована на здійснення нового будівництва з врахуванням потреб реконструкції, реставрації, капітального ремонту наявного фонду тощо. Забудова проводиться з дотриманням вимог законодавства, державних стандартів, регіональних і місцевих правил, містобудівної документації. Дозвіл на забудову надається на однакових умовах для фізичних і юридичних осіб на підставі їх письмових звернень. Документом,

що засвідчує право забудовника та підрядника на виконання будівельних робіт, є дозвіл на виконання будівельних робіт [29].

Згідно з чинним законодавством діяльність з благоустрою населених пунктів на місцях регулюється шляхом встановлення органами місцевого самоврядування правил благоустрою населеного пункту. Таке право закріплене за ними у п. 44 ст. 26 Закону України “Про органи місцевого самоврядування в Україні” [27].

У п. 6 статті 10 Закону України “Про благоустрій населених пунктів” зазначається, що затвердження правил благоустрою території населеного пункту належить до повноважень сільських, селищних і міських рад, а самі правила, відповідно до ст. 34 цього ж Закону повинні розроблятися для всіх сіл, селищ та міст [22].

Питаннями охорони території населеного пункту займаються органи державної виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та громадяни. У ст. 16 Конституції України зазначено, що “забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України... є обов’язком держави”, а його виконання повинно бути покладено як на органи виконавчої влади, так і на місцеве самоврядування. Одним з принципів Європейської хартії з навколишнього середовища і охорони здоров’я є те, що кожна людина має право на достатнє екологічне забезпечення, яке б сприяло найбільш високому рівню її здоров’я [11].

Відповідно до Державних будівельних норм при проектуванні і забудові населених пунктів необхідно дотримуватися таких принципів: збереження і раціональне використання цінних природних ресурсів та дотримання гранично допустимого рівня впливу на навколишнє середовище з врахуванням потенціальних його можливостей, визначення ландшафтно-рекреаційних територій і заборона розміщення на них господарського та іншого будівництва, дотримання санітарних нормативів, облаштування санітарно-захисних зон для охорони водоймищ, курортних, лікувально-оздоровчих зон, джерел

водопостачання, населених місць та інших територій від забруднення і шкідливого впливу.

У Державних будівельних нормах заходи щодо охорони та захисту довкілля поділені на заходи: щодо охорони і раціонального використання природних ресурсів; щодо охорони атмосфери, водних об'єктів і ґрунтів від забруднення; захисту від шуму, вібрацій, електричних і магнітних полів, випромінювання та опромінення; регулювання мікроклімату, санітарного очищення [9].

Ці заходи доповнюються тими, що вказані у Державних санітарних правилах, а саме [24]:

- охорона атмосферного повітря населеного пункту;
- охорона водних ресурсів;
- охорона ґрунту;
- захист від шуму та вібрації;
- захист від електромагнітного випромінювання; - захист від іонізуючого випромінювання.

Також до нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування в сфері благоустрою можна віднести:

- ДБН Б.2.2-5:2011 «Благоустрій територій» (зі змінами);
- Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306 «Про Правила дорожнього руху»;
- Правила утримання зелених насаджень у населених пунктах України, затверджені Наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 № 105 ;
- Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житловокомунального господарства України від 27.11.2017 № 310 «Про затвердження Типових правил благоустрою території населеного пункту»;
- Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 23.09.2003 № 154 «Про затвердження Порядку

проведення ремонту та утримання об'єктів благоустрою населених пунктів»[25];

- Нормативні документи, що регламентують діяльність із благоустрою в громаді.

Затвердження програм і правил благоустрою належить до виключної компетенції сільських, селищних і міських рад. Суб'єктом надання послуги виступають виконавчі органи місцевих рад, які забезпечують реалізацію програм і виконання правил благоустрою. Також до зони відповідальності виконавчих органів місцевих рад входить визначення на конкурсних умовах виконавців послуг, що будуть відповідальними за утримання й обслуговування відповідних об'єктів благоустрою. До сфери відповідальності виконавчих органів місцевих рад належить:

- затвердження схем санітарного очищення, роздільного збору сміття;
- контроль за благоустроєм території населених пунктів;
- визначення місць стоянок, громадських вбиралень, комерційних об'єктів;
- забезпечення чистоти, порядку та дотримання тиші;
- залучення фізичних і юридичних осіб до благоустрою території;
- інформування населення про благоустрій у громаді;
- проведення конкурсів щодо благоустрою територій, збору побутових відходів тощо.

Користувачі даної послуги — громадяни, підприємства, установи — мають право:

- користуватись об'єктами благоустрою;
- брати участь в обговоренні правил і принципів формування просторів, що підлягають благоустрою;
- вносити пропозиції щодо благоустрою;
- брати участь у заходах благоустрою;
- бути активними учасниками з моніторингу та інформування надавачів і виконавців послуги щодо невідповідності стану програмі благоустрою та затвердженим правилам [37].

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН БЛАГОУСТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ

2.1. Аналіз стану виконання повноважень у сфері благоустрою Хмельницькою міською радою

До повноважень міської ради у сфері благоустрою території міста належить:

- затвердження міських програм та заходів благоустрою території міста, забезпечення їх виконання;
- створення в разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної власності благоустрою території міста, визначення повноважень цих органів (служб);
- затвердження правил благоустрою території міста;

- визначення на конкурсних засадах підприємств, установ, організацій (балансоутримувачів), відповідальних за утримання об'єктів благоустрою.

До повноважень виконавчих органів міської ради у сфері благоустрою території міста належить:

- забезпечення виконання міських програм та заходів з благоустрою;
- організація забезпечення на території міста чистоти і порядку, дотримання тиші в громадських місцях;
- організація місць відпочинку для населення;
- затвердження схем санітарного очищення міста та впровадження систем роздільного збирання побутових відходів;
- залучення на договірних засадах коштів і матеріально-технічних ресурсів юридичних та фізичних осіб для здійснення заходів з благоустрою міста;
- здійснення контролю за станом благоустрою та утриманням територій, інженерних споруд та об'єктів, підприємств, установ та організацій, їх озелененням, охороною зелених насаджень, водних об'єктів тощо;
- визначення обсягів пайової участі власників будівель і споруд соціально-культурного, побутового, торговельного та іншого призначення в утриманні об'єктів благоустрою;
- визначення місць стоянок транспортних засобів та майданчиків для паркування на об'єктах благоустрою міста, графіків роботи зовнішнього освітлення;
- інформування населення про здійснення заходів з благоустрою міста;
- визначення місць розміщення громадських вбиралень на об'єктах благоустрою;
- визначення в установленому порядку розміру відшкодувань юридичними та фізичними особами за забруднення довкілля та інші

- екологічні збитки, спричинені порушенням законодавства у сфері благоустрою та охорони навколишнього природного середовища;
- видача дозволу на порушення об'єктів благоустрою у випадках та порядку, передбачених законодавством;
  - контроль за виконанням заходів, попереджень та недоліків, викладених в актах перевірок щодо приведення до належного стану територій об'єктів благоустрою міста [30].

Управління з питань екології та контролю за благоустроєм утворюється Хмельницькою міською радою та є її виконавчим органом, підконтрольне та підзвітне Хмельницькій міській раді, підпорядковане виконавчому комітету міської ради, міському голові.

Управління створене з метою здійснення виконавчих функцій і повноважень в сфері екологічної безпеки громадян, охорони навколишнього природного середовища, контролю за станом благоустрою Хмельницької міської територіальної громади, дотриманням Правил благоустрою території Хмельницької міської територіальної громади, санітарного утримання територій, забезпечення чистоти і порядку, утриманням в належному стані прилеглих та закріплених територій за фізичними особами, підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та фізичними особами-підприємцями [31].

На Управління покладено ряд важливих завдань (рис.2.1).

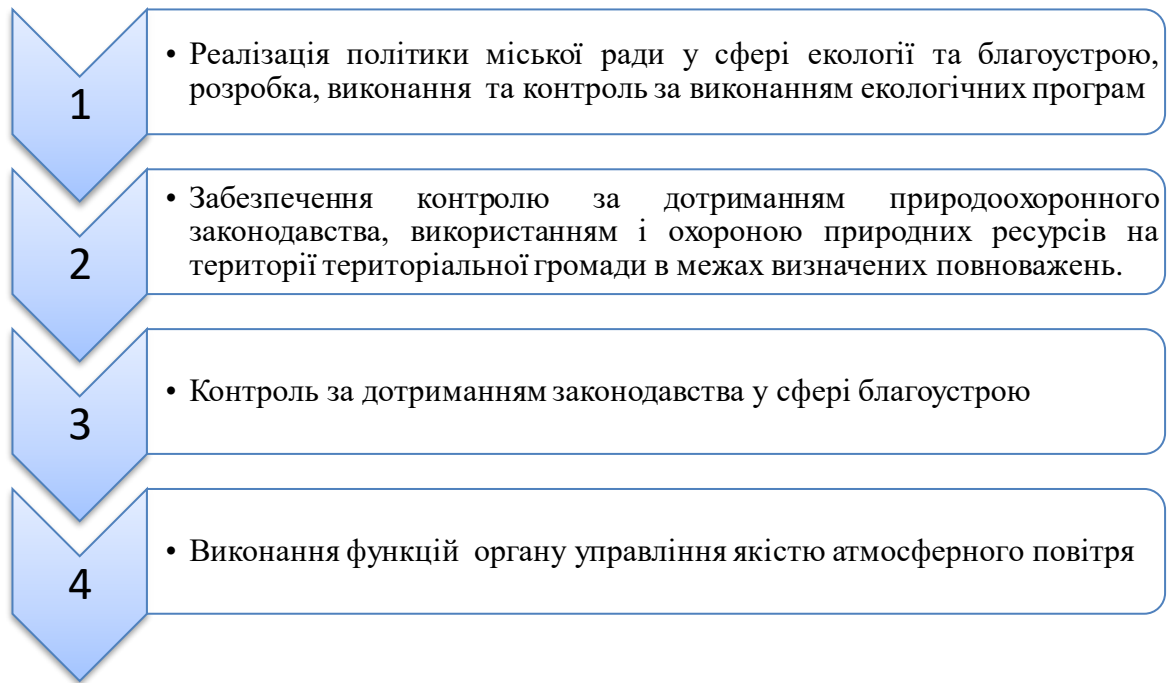

Рисунок .2.1 Основні завдання Управління з питань екології та контролю за благоустроєм [31]

Для того аби проаналізувати стан виконання повноважень Хмельницькою міською радою у сфері благоустрою я була залучена до різних практичних робіт:

- відвідувала адміністративну комісію, де розглядали порушення адміністративної поведінки, правил благоустрою міста Хмельницького;

- готувала матеріали до засідання на адміністративну комісію;
- готувала матеріали на виконавчу службу;
- розглядала постанови про порушення у сфері благоустрою міста.

Проаналізувавши інформацію про стан виконання Програми утримання та розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою м. Хмельницького на 2017-2020 р.р за три останні роки ми виокремили основні результати роботи Хмельницької міської ради у сфері благоустрою.

Відповідно до поданої інформації ми виділили основні заходи, які проводились та відповідне їх фінансування у розрізі 3-х років (рис.2.2).

Важливими заходами благоустрою міста щороку є:

- Забезпечення надійного та безперебійного функціонування житлово-експлуатаційного господарства (КП УМК «Центральна», КП УМК

«Проскурівська», КП УМК «Південно-Західна», КП УМК «Дубове», КП УМК «Заріччя», КП УМК «Озерна»; КП УМК «Будівельник», МКП АТП ЖКГ, ТзОВ «Житлово-експлуатаційне об'єднання», Будинкоуправління № 2 КЕВ міста Хмельницького);

- Капітальний ремонт об'єктів житлового господарства, в тому числі: 1) капітальний ремонт житлового фонду усіх форм власності; 2) капітальний ремонт благоустрою прибудинкових територій (відновлення асфальтових тротуарів та вимощень навколо будівель, дворових територій); 3) капітальний ремонт спортивних і дитячих майданчиків.
- Заходи з енергозбереження, в тому числі: 1) часткове відшкодування відсоткових ставок за залученими кредитами на заходи з підвищення енергоефективності; 2) роботи з енергоефективності, енергозбереження та модернізації багатоквартирних житлових будинків міста; 3) інші заходи з енергозбереження.
- Фінансова підтримка підприємств комунальної власності;
- Інші заходи у сфері електротранспорту (фінансова підтримка ХКП «Електротранс»);
- Благоустрій міст, сіл, селищ, в тому числі: 1) поточний ремонт та утримання об'єктів благоустрою; 2) капітальний ремонт об'єктів благоустрою;
- Реалізація заходів щодо інвестиційного розвитку території;
- Проведення робіт, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, поточним ремонтом та утриманням автомобільних доріг;
- Утримання та розвиток інфраструктури доріг;
- Внески до статутного капіталу суб'єктів господарювання, в тому числі: 1) придбання техніки, основних засобів та обладнання; 2) капітальні трансферти комунальним підприємствам на виконання робіт з будівництва, реконструкції та капітального ремонту, з них: -

на будівництво вуличних мереж водопостачання та каналізації житлових будинків міста, в тому числі співфінансування;

- Спрямування коштів на житлове будівництво, реконструкцію та на ремонт житла всіх форм власності;
- Інші роботи (інші видатки, що здійснюються згідно розпоряджень міського голови, рішень міської ради та її виконавчого комітету, громадські ініціативи, проведення конкурсів тощо)[14,15,16].

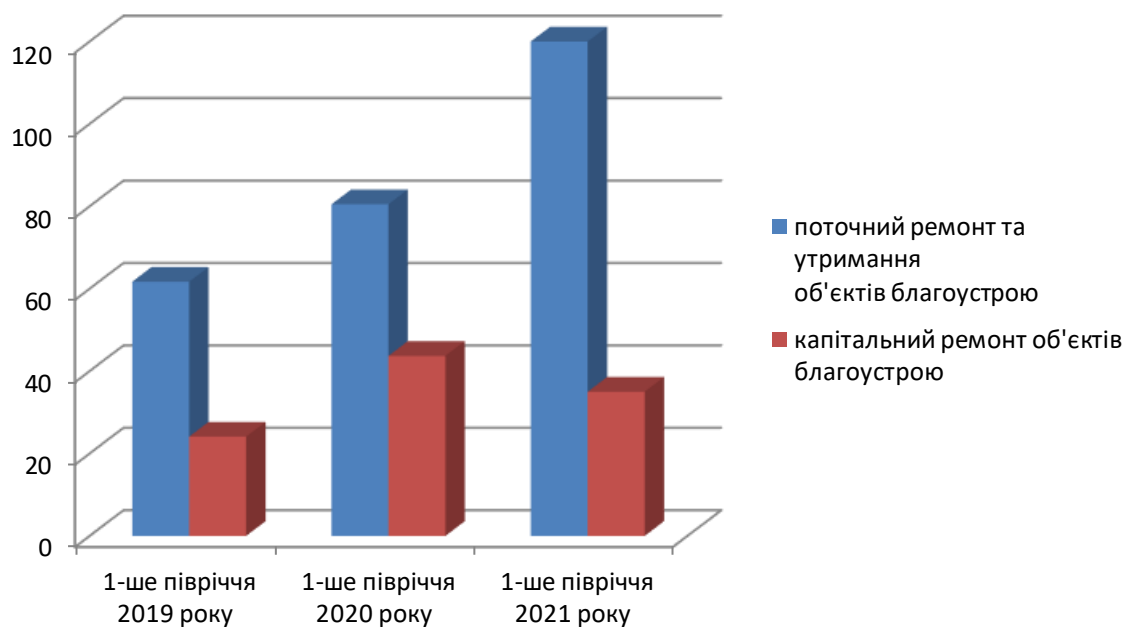

Рисунок .2.2 Передбачене фінансування заходів благоустрою у 1-півріччях 2019-2021 років

На діаграмі ми можемо спостерігати як збільшувалось фінансування благоустрою впродовж трьох останніх років. Отже можна з впевненістю говорити, що саме сфері благоустрою в місті Хмельницькому приділяється значна увага.

Також ми хочемо показати різницю освоєних виділених коштів на благоустрій у розрізі 2019-2021 років (рис.2.3).

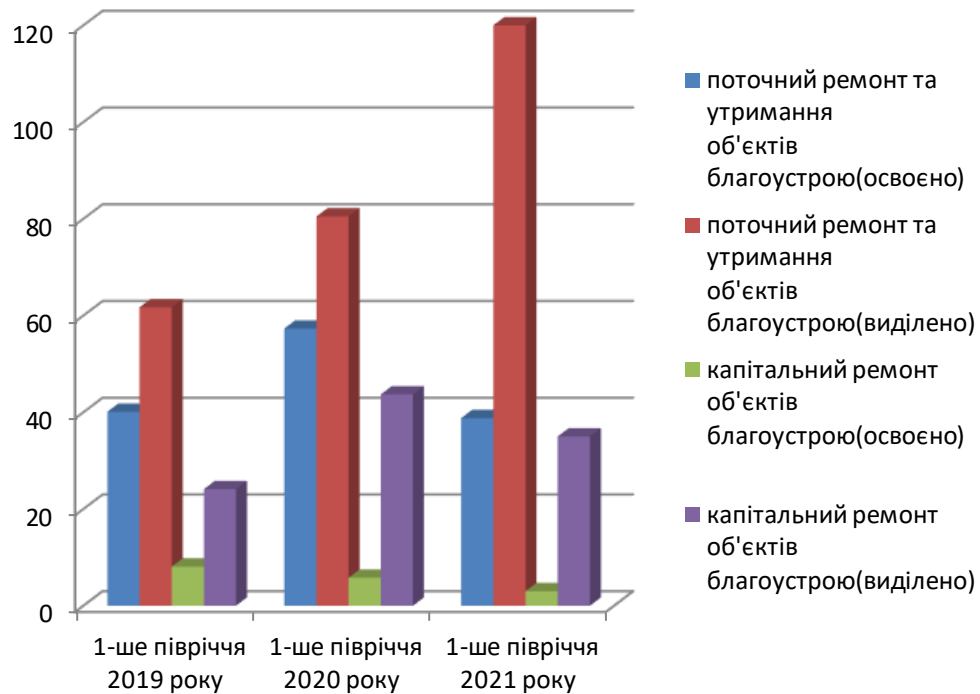

Рисунок .2.2 Порівняння освоєних і виділених коштів на благоустрій у 2019-2021 рр.

Відповідно до діаграми прослідковується велика частка не освоєних виділених коштів протягом кожного року. Чим це спричинено, не пояснюється.

Отже, з усього вищезазначеного ми побачили, що повноваження у сфері благоустрою міста не виконуються досить в повному обсязі, адже Програми по благоустрою не опубліковані у відкритому доступі, а звіти щодо контролю за їх виконанням також відсутні.

З практичної точки зору ми виділили основні проблематичні питання у діяльності міської ради у сфері благоустрою, які потрібно усунути, а саме:

- вирішити питання з постійним не освоєнням коштів виділених на благоустрій;
- частіше оновлювати інформацію по відкритим даним;
- створити веб-сайт управління для більшого обсягу викладеної інформації;
- розробити програму заходів по благоустрою;
- розробити план реалізації заходів;

- забезпечити підвищення якості та ефективності заходів з утримання об'єктів благоустрою, поліпшення загального стану об'єктів благоустрою;
  - встановлення єдиних основних критеріїв та вимог при проведенні робіт, пов'язаних з порушенням благоустрою території міста;
  - створення сприятливих умов життєдіяльності, санітарного благополуччя для населення;
  - покращення благоустрою міста, користування суспільними благами за рахунок покращення стану об'єктів і елементів благоустрою, покращення благоустрою території міста.
- прийняття порядку видачі дозволу на порушення об'єктів благоустрою на території міста Хмельницького який буде відповідати вимогам Типового порядку та діючого законодавства у сфері благоустрою населених пунктів, що призведе до підвищення рівня самоврядного контролю в сфері благоустрою, встановлення єдиних вимог до суб'єктів у сфері благоустрою, поліпшення умов захисту та відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля під час утримання об'єктів благоустрою, покращення технічного та санітарного стану об'єктів благоустрою, у зв'язку із встановленням чітких вимог до заходів з благоустрою, а також надходжень до місцевого бюджету від сплати штрафних санкцій, зменшення ризиків корупційних правопорушень у сфері благоустрою.

2.2. Проблеми реформування механізмів реалізації повноважень у сфері благоустрою населених пунктів

Останніми роками на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях, враховуючи реформи децентралізації, покращенню умов населених пунктів приділяється все більше уваги з боку органів державної влади та населення. Це тому, що благоустрій українських населених пунктів безпосередньо пов'язаний із повсякденним життям населення, яке прагне комфортних умов життя. Це питання досі актуальне для багатьох країн світу. У європейських країнах існують різні способи розуміння значення поняття благоустрою. Воно пов'язана з історією, традиціями та деталями певної країни.

Місцеві органи управління та органи місцевого самоврядування організовують благоустрій населених пунктів відповідно до повноважень, передбачених законом. Підприємства, установи та організації вдосконалюють право власності або користування наданою ними землею відповідно до закону. Присадибні ділянки, сільськогосподарські будинки та забудова зареєстрованих присадибних ділянок у зв'язку з відсутністю реєстрації власника або перетворенням у громадські садиби здійснюються відповідними органами місцевого самоврядування. Утримання та благоустрій багатоквартирного будинку та прибудинкових територій будинків і споруд, до яких він належить, здійснюється балансоутримувачем будинку або підприємством, установою, організацією, яка уклала з балансоутримувачем договір. Благоустрій присадибної ділянки здійснюється відповідно до умов договору між її власником або користувачем та виконавчим органом або органом місцевого самоврядування, які також повинні забезпечити належний утримання прилеглих до їх ділянки територій загального користування [10, с. 26-27].

Аналізуючи звіти органів місцевого самоврядування, скарги громадян (поради (зауваження), декларації (клопотання), скарги) та відповідну інформацію в реєстрах судових рішень, ми приходимо до висновку, що на практиці норми, що регулюють діяльність суб'єктів у цій сфері житлово-

комунальне середовище не реалізовано повністю. Особливо це стосується невеликих населених пунктів. Відсутність сформульованих і затверджених локальних нормативно-правових актів та програмних документів, які не відповідають на практиці всім вимогам, унеможлиблює координацію сталого розвитку всіх підсистем у сфері містобудування.

Основні такі підсистеми включають:

- підсистему утримання вулично-дорожньої мережі;
- підсистему територіального зовнішнього освітлення;
- підсистему озеленення;
- підсистему комунальних послуг (діяльність, що надає супутні послуги: поводження з побутовими відходами; поховання; автостоянка);
- підсистему територіального інженерного захисту;
- підсистему утримання прибудинкових територій;
- підсистему обслуговування інших територій у межах населеного пункту, а саме: територій підприємств, установ, організацій та закріплених за ними територій на умовах договору та інших територій у межах населеного пункту.

На основі тематичного дослідження аналітичної платформи та консалтингової служби «Gfk» [4], ці підсистеми розташовані у відповідних ієрархічних співвідношеннях, оскільки статус перших чотирьох підсистем має характеристики, що представляють особливий інтерес для резидентів. У зв'язку з цим на цьому етапі дослідження ми визначимо актуальні проблеми чотирьох вищезазначених підсистем.

Проблематика підсистеми утримання вулично-дорожньої мережі.

Відповідно до Закону України «Про благоустрій населених пунктів» під вулично-дорожньою мережею розуміють мережу вулиць, доріг, внутрішньокмунальних та інших проїздів, тротуарів, тротуарів і велосипедних доріжок, набережних, площ, площ та автостоянок. Технічні засоби для руху транспортних засобів і пішоходів, а також стоянки для транспортних засобів з інженерними та допоміжними спорудами, організація

дорожнього руху [22]. Сьогодні стан дорожньої мережі як і раніше залишається одним з основних показників розвитку міст. Від цього залежить соціальний комфорт мешканців населеного пункту, туристів, збільшення товарообігу та можливості надання та отримання соціальних послуг. Проте нинішній стан дорожньої мережі не є ідеальним. Нове будівництво вулиць і доріг ведеться невеликими партіями. Багато вулиць і доріг у селищі мають певні недоліки. Одним із основних недоліків є те, що дорожнє покриття не в ідеальному стані (зруйноване, пошкоджене) і не може гарантувати безпеку дорожнього руху. Причинами цього вважають надмірний знос дорожнього покриття, підвищені навантаження та інтенсивність руху по вулицях і дорогах населених пунктів, заболочування основи дорожнього покриття через високий рівень ґрунтових вод тощо [12, с. 99].

Лише 4% загальної довжини вулиць і доріг у житлових масивах обладнані закритими системами дощової каналізації, що також негативно впливає на роботу дорожнього покриття.

Для забезпечення безпеки дорожнього руху необхідно відновити або встановити світлофори, відновити дорожню розмітку та дорожні знаки. Такий стан дорожньої мережі та технічні засоби безпеки дорожнього руху призводять до збільшення кількості дорожньо-транспортних пригод.

Зовнішнє освітлення невіддільне від дорожньої мережі населеного пункту. Проте зовнішнім освітленням обладнано лише 24 відсотки вулиць та доріг населених пунктів. Недостатнє освітлення вулиць і доріг населених пунктів призвело до збільшення кількості дорожньо-транспортних пригод, посилення злочинності та санітарного стану вулиць і доріг населених пунктів.

Значне збільшення інтенсивності руху, особливо великих навантажень, також може призвести до руйнування мостових конструкцій та елементів конструкції дорожнього покриття. Як наслідок, 4% від загальної кількості мостів та шляхопроводів мають обмежену пропускну здатність або перебувають в аварійному стані.

Комплексному підходу до утримання дорожньої мережі також не приділено належної уваги. Тому однією з головних умов, необхідних для відновлення придатності вулиць і доріг, є видалення надлишків води з землі. Для цього необхідно замінити стару інженерну мережу (водопостачання, центральна каналізація, теплопостачання, дощовий відвід), влаштувати дренажну систему, укласти її на фундамент дренажного піщаного шару дороги, відвести воду з його за допомогою дренажних методів.

Як наслідок, реконструкцію вулиць та доріг необхідно розглядати ширше, включаючи заміну старих інженерних мереж та встановлення поверхневого дренажу. Крім того, органи місцевого самоврядування не вжили належних організаційних заходів щодо запобігання пошкодженню тротуарів, захисту вулиць та елементів доріг, підтримання належного санітарного стану, у тому числі озеленення, недопущення самовільного будівництва та будівництва інженерних комунікацій у межах проїздів та червоних ліній шляхів.

Крім того, на місцях відсутні необхідні кваліфіковані послуги для належного технічного нагляду за об'єктами дорожньої мережі, ведення технічної документації, інженерного забезпечення, інженерного планування та його фінансування.

Слід визнати, що утримання вулиць і доріг в українських населених пунктах має негативні наслідки, пов'язані з тіньовим плануванням, марнотратством, неефективністю, необґрунтованими витратами та збитками тощо. Усе це ускладнює державне регулювання в регіоні, що впливає на неефективне використання бюджетних коштів.

Для покращення статус-кво підсистем утримання дорожньої мережі необхідно здійснити комплекс теоретичних і практичних заходів. Наприклад, для підвищення терміну служби дорожнього покриття необхідно активно використовувати закриті дощові мережі. Необхідно замінити старі інженерні комунікації, встановити ґрунтовий дренаж, встановити нові світлофори та дорожні знаки, системи зважування, відремонтувати дорожню розмітку,

встановити зовнішнє освітлення тощо. Для модернізації потрібне спеціалізоване обладнання для обслуговування та ремонту об'єктів дорожньої мережі. Задоволення цих потреб допоможе найголовнішому – зменшити кількість аварій. Органами місцевого самоврядування не вживаються належні організаційні заходи щодо запобігання пошкодженню тротуарів, захисту вулиць та елементів доріг, підтримання належного санітарного стану, особливо щодо озеленення, недопущення самовільного будівництва та будівництва інженерних комунікацій та червоних смуг на смугах. шлях. Крім того, бракує кваліфікованих послуг, необхідних для належного технічного нагляду за об'єктами дорожньої мережі, ведення технічної документації, інженерного забезпечення, інженерного планування та його фінансування [12, с.101]. Тому підсистема утримання вулично-дорожньої мережі для широких верств населення є однією з основних підсистем у сфері благоустрою житлових територій, і існує нагальна потреба у вирішенні вищезгаданого ряду проблем.

Підсистема територіального зовнішнього освітлення територій.

Загальна довжина мережі зовнішнього освітлення в житловому масиві становить 96 тис., кількість світлових точок – близько 2 мільйонів.

Зовнішнє освітлення населеного пункту є невід'ємною частиною середовища, в якій живуть його мешканці, і, як таке, впливає на якість повсякденного життя.

До негативних тенденцій сьогодні можна віднести світлове забруднення, світловий шум і розсіяне світло, які впливають на комфорт, здоров'я та безпеку людей, які проживають у населених пунктах.

Основними проблемами зовнішнього освітлення більшості населених пунктів сучасної України є:

- морально і технічно застарілі освітлювальні прилади з енергоспоживаючими лампами, розташовані на прилеглих вулицях;
- недостатнє або неякісне освітлення житлових дворів;

- потреба в поточному та капітальному ремонті шаф обліку, модернізації диспетчерського управління та контролю шаф керування зовнішнім освітленням;

- заміна дерев'яних та залізобетонних опор тощо пошкоджених ліній електропередач.

Сьогодні є потреба продовжити оснащення зовнішнього освітлення енергоефективними джерелами світла, впровадження систем автоматичного дистанційного керування, створення нових та оновлення існуючих мереж освітлення.

Підсистема озеленення територій.

Загальна площа зелених насаджень на території населених пунктів України становить 652 тис. га. Площа громадських зелених насаджень становить 182 тис. га, що становить 28% від загальної площі.

Загалом в Україні в середньому на тисячу жителів припадає 14,5 га зелених насаджень, з яких 4 га – це громадські зелені насадження.

Частка громадських зелених насаджень, охоплених доглядом, становить 72%. Ця цифра щороку змінюється залежно від економічної ситуації в країні та можливостей місцевих бюджетів.

Недотримання належного догляду за зеленими насадженнями та недотримання профілактичних заходів щодо боротьби з шкідниками призводить до ураження зелених насаджень хворобами. Зараз 43% зелених насаджень уражені хворобами.

Крім того, через неправильний догляд за газоном вони можуть стати безладом з кульбабами та іншими бур'янами. Майже в усіх населених пунктах реконструкція зелених насаджень йде дуже слабко, що призвело до їх деградації.

Сьогодні озеленення ведеться за залишковим принципом. Органи місцевого самоврядування стверджують, що місцеві бюджети невеликі, а озеленення, на їхню думку, не є актуальною соціальною проблемою. Як наслідок, озелененню населення не приділяється належної уваги та турботи.

У великій кількості населених пунктів, особливо в сільській місцевості, реконструкція зелених насаджень є непрофесійною, що призводить до повсюдного руйнування зелених насаджень.

Підсистема комунального обслуговування територій.

Поводження з побутовими відходами.

Утилізація побутових відходів далека від ідеалу. У результаті лише 78% населення отримують послуги з вивезення побутових відходів. Зібрано 59 млн кубометрів (13 млн тонн) побутових відходів і 6700 вивезено на звалища та полігони загальною площею понад 10 тис. га.

Кількість перевантажених полігонів та полігонів – 973. (15%) та 1415 од. (21%) не відповідають нормам екологічної безпеки. 17% сміттєзвалищ та полігонів потребують санації. На новий полігон потрібно 626 одиниць.

Кількість непрацюючих (закритих) сміттєзвалищ і звалищ склала 461 загальною площею понад 1200 га. У більшості з цих місць турбота та нагляд з боку органів місцевого самоврядування не є задовільними.

Усі полігони та сміттєзвалища практично не мають системи утилізації фільтрату, що підвищує їх антропогенну небезпеку. Більшість сміттєзвалищ і сміттєзвалищ розташовані поблизу водойм і в районах з активними зсувами, які призводять до витоку фільтрату. На сміттєзвалищах часто виникають пожежі, які серйозно забруднюють повітря.

Через неналежні системи збору побутових відходів у населених пунктах (часто в приватному секторі) щороку виявляється близько 30 000 неліцензованих сміттєзвалищ загальною площею близько 2 000 га.

В результаті запровадження сортувального збору побутових відходів у 503 населених пунктах, роботою 21 сміттєсортувальної лінії, 1 сміттєспалювального заводу та 3 сміттєспалювальних установок утилізовано близько 3,6% побутових відходів, з них: спалювання 1,1%, побутові відходи 2,5%. Досягнуто точки закупівлі вторинної сировини та сміттєпереробних споруд.

Платні послуги становлять 88% наданих послуг. Ця кількість може збільшуватися або зменшуватися залежно від економічного становища країни та спроможності населення платити за житлово-комунальні послуги.

Суттєво підвищити рівень оплати послуг із вивезення побутових відходів від послуг з ремонту будинків та прибудинкових територій та забезпечення якості таких послуг. В результаті було евакуйовано 361 населений пункт, кількість яких з кожним роком збільшується, що свідчить про ефективність роботи району.

Поховання.

У населених пунктах розташовано близько 33 тис. кладовищ, з них 26 тис. (79%) озеленені.

Тим часом у місті є 4000 кладовищ з 29 000 одиниць - у сільській місцевості. Наразі в українських населених пунктах необхідно побудувати 612 кладовищ.

Тим часом лише 3 відсотки померлих кремують у таких містах, як Київ, Одеса та Харків, де діють крематорії.

Як наслідок, у населених пунктах Одеської області щороку кремують понад 3000 осіб, що становить 11% від загальної кількості людей, необхідних для будівництва 23 нових кладовищ, у населених пунктах Харківської області кремовано 6000 осіб, з них 51.16 % від загальної кількості поховань на новому кладовищі, у місті Києві кремують 11 тис. осіб, а якщо знадобляться 3 нових кладовища, то це буде 52% від загальної кількості похованих.

Такий стан справ свідчить про те, що органи місцевого самоврядування та їх виконавчі комітети не приділяють достатньої уваги поширенню традиції організації кремації серед населення.

Паркування транспорту.

На території населених пунктів 3719 паркувальних місць, з них платних 1375, що становить майже 37% від загальної кількості.

За останні роки кількість платних паркувальних місць зменшилася. Це пов'язано зі зміною положень Правил паркування транспортних засобів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 р. № 1342 [21], яка зобов'язує встановлювати паркінги для безготівкового розрахунку паркування. На падіння також вплинула відсутність відповідальності водіїв за порушення правил паркування, зокрема несплату плати за паркування.

Наразі паркоматами обладнано лише 22% відведених платних паркувальних майданчиків. На стоянці є близько 100 тис. паркувальних місць, з яких 9 500 використовуються для паркування транспортних засобів з обмеженими фізичними можливостями, що становить 9% від загальної кількості, досягаючи передбачених 10%.

Підсистема інженерного захисту територій.

В Україні підтоплено 1845 населених пунктів (7% від загальної кількості). Потенційна площа затоплення становить 167 тис. га (2% загальної площі), а площа затоплення, яка потребує термінового захисту, становить 52 тис. га (1% загальної площі). Найбільша частка підтоплених населених пунктів у Одеській (51%), Чернівецькій (27%), Львівській (17%), Івано-Франківській (14%) та Херсонській (13%) областях.

У межах населених пунктів України налічується 3382 зсувні ділянки площею 38 тис. га, 145 – з карстовими проявами, 131 – з просіданнями, 495 – з висипними та зсувними проявами та 21 тис. га – зсувними. З метою забезпечення протиковзних заходів влаштовано 111 кілометрів фортифікаційних протиковзних споруд, 119 протиковзних споруд для обслуговування, 31 кілометр та 135 протиковзних конструкцій, 22 протиковзних споруд та 43 уловлювальні конструкції та пристрої.

Майже 1500 кілометрів узбережжя зношено і понад 1500 кілометрів берегів річок змито. З метою охорони річки Цинхе використано 234 нанорегульовані пляжзахисні споруди, 244 хвилепоглинаючі конструкції, 339

хвилезахисних споруд, 1727 дамб, 2651 дамбу, 18 тис. кілометрів прибережної захисної зони.

Слід зазначити, що відсутність поверхневих дренажних систем, неправильне технічне обслуговування, призводить до неконтрольованого розподілу опадів, стоку під час сніготанення, що позитивно впливає на зсуви, просідання і осипи, зсуви, ерозійні процеси на узбережжі, відсутність дренажу з каналізаційних систем, які впливають на забруднення навколишнього середовища.

Підсистема утримання прибудинкових територій.

На жаль, не було зібрано адміністративних даних про стан українських житлових масивів. На даний момент національне статистичне обстеження проводиться лише щодо стану житлового будівництва у формі першого житлового фонду «Житловий фонд», а результати опитування публікуються в Національному статистичному бюлетені. Цей статистичний бюлетень містить лише такі показники, як площа житла, основні характеристики житлових будинків, житловий фонд, кількість квартир, різноманітних приміщень та квартирного обладнання, житло на душу населення, гуртожитки, аварійні будинки та аварійне житло.

Таким чином, на державному рівні відсутні дані щодо площі прибудинкової території, переліку та кількості, розміщених там елементів благоустрою населених пунктів, а також їх стану. Лише за оперативними даними Мінрегіону України [35] відомо, що на прибудинкових територіях розміщено близько 31 тис. од. дитячих майданчиків та близько 29 тис. од. спортивних майданчиків.

Підсистема утримання інших територій в межах населеного пункту.

Наразі не збираються адміністративні дані у сфері благоустрою населених пунктів про стан територіальних підсистем відведених їм за умовами договору підприємств, установ, організацій та регіонів, а також інших територій у межах населених пунктів. Тому комплексний аналіз його ситуації неможливий.

У сферах благоустрою, які є проблемними та мають велике значення, можна виділити: порушення нормативних заходів у сфері людського розвитку, що призвели до погіршення гігієнічного та епідеміологічного стану об'єктів та елементів благоустрою, несанкціоноване сміття, підтоплення та затоплення (через неочищені стічні води) тощо; недостатня кількість коштів на утримання житлових об'єктів благоустрою власників для забезпечення виконання повсякденної роботи з благоустрою населених пунктів; поганий стан вулиць і доріг ускладнює рух доріг, збільшує кількість аварій та ДТП, ускладнює життєвий процес, особливо незабезпечення працездатності об'єктів зовнішнього освітлення, що призводить до погіршення злочинності та гігієнічних умов, збільшення кількості дорожньо-транспортних пригод та аварій; самовільна вирубка лісів, погіршення екології населених пунктів; самочинне будівництво, що призводить до зменшення території населеного пункту благоустрою об'єктів його функціонального значення; недостатня охорона об'єктів благоустрою, що призводить до руйнування та руйнування елементів озеленення, зловживання та руйнування пам'яток ; система звукового контролю не може забезпечити запобігання, попередження та виявлення правопорушників у сфері благоустрою.

У контексті загальних висновків дослідження слід зазначити, що вирішення нагальних та майбутніх проблем благоустрою різних населених пунктів має різні пріоритети. Це пов'язано зі специфікою самого рішення, наявною областю його вдосконалення, його умовами та певною програмною перспективою вирішення конкретної існуючої проблеми. Отже, на основі аналізу благоустрою населених пунктів та їх специфічних підсистем ми робимо висновок, що ця частина сучасної України характеризується незадовільними умовами та потребує подальшого розвитку спільними зусиллями органів державної влади, бізнес-структур, свідомої громадянськості.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ БЛАГОУСТРОЮ

3.1. Напрями вдосконалення діяльності з забезпечення благоустрою населених пунктів України

Для повноцінної реалізації своїх повноважень кожна країна, в тому числі й Україна, має створити різноманітні виконавчо-адміністративні інститути, які називають державними механізмами. Ці установи разом становлять систему державного управління та виконують покладені на неї завдання та виконують покладені на неї функції.

В умовах суспільного розвитку України державне управління продовжує займати важливе місце та відіграє важливу роль у різноманітній владно-управлінській діяльності, що забезпечує захист прав, свобод та законних інтересів особи та громадян. Розуміння цього механізму як системи всіх державних інститутів, що не лише керує державними справами, а й забезпечує виживання суспільства, показує не лише природу держави як політичної організації, а й її соціальну спрямованість. Головною ідеєю адміністративних реформ в Україні має стати створення сучасної системи державного управління, що забезпечить перетворення України на високорозвинену, правову та цивілізовану європейську державу з високим рівнем життя, соціальною стабільністю, культурою та демократією [18].

Вивчення та визначення напрямку благоустрою містобудування окреслює низку проблем, вирішення яких сприятиме проведенню адміністративних реформ, слугуватиме інтересам громадян, створюватиме ефективну систему містобудування, перетворюючи українські поселення на комфортні та комфортні. комфортні місця для проживання мешканців.

Вважаємо, що напрями благоустрою діяльності із забезпечення благоустрою населених пунктів можна поділити на:

- політико-правові;
- соціально-економічні;

- еколого-санітарні;
- управлінські.

Повна реалізація цих напрямків сприятиме ефективній роботі тих, хто займається покращенням ландшафту до рівня Західної Європи чи інших високорозвинених країн. Незважаючи на те, що Україна реформує житлово-комунальні послуги, наразі немає ні узгодженої політичної позиції щодо розвитку прав людини, ні науково обґрунтованої, чітко визначеної національної стратегії. З метою усунення цього недоліку ми пропонуємо найближчим часом розробити та прийняти Концепцію благоустрою українського населеного пункту та План благоустрою населеного пункту України на національному рівні, а на місцевому – план благоустрою населеного пункту. Такі плани мають бути для благоустрою кожного населеного пункту, щоб забезпечити пріоритетні, подальші та довгострокові заходи.

Досягнення конкретних цілей залежить від наявності адекватної нормативно-правової бази та ефективних механізмів правозастосування. У деяких випадках чинні нормативно-правові акти передбачають різні види прогнозування та стратегічних проектів, які здійснюються в одному регіоні, але не узгоджуються між собою за цілями, змістом або термінами реалізації.

Нормативно-правову базу можна вдосконалити наступними способами, у тому числі у сфері благоустрою. Перший – внести необхідні зміни в діючі нормативно-правові акти щодо благоустрою населених пунктів. Другий – покращити функціонування та розвиток населених пунктів за допомогою нових нормативних актів.

Тепер основне завдання благоустрою населених пунктів – утримувати на належному рівні стан населених пунктів, здійснювати ефективний контроль. Ситуація свідчить, що цьому на місцях приділяється недостатньо уваги. Використанням лише ст. 152 КУпАП не вдається тепер ефективно протидіяти проступкам, пов'язаним із порушенням Правил благоустрою території населеного пункту. Це пов'язано і з структурою статті, і з передбаченою у ній санкцією. Очевидно доцільно внести зміни у ст. 152 КУпАП та доповнити ч. 2,

та технічних засобів регулювання дорожнього руху (ст. 139 КУпАП) тощо. Така ситуація існувала і раніше, однак в цей час проблема загострилася у зв'язку з тим, що ст. 42 Закону України “Про благоустрій населених пунктів”, крім порушень Правил благоустрою території населених пунктів, віднесла до порушень у сфері благоустрою значну кількість інших дій [19].

З метою запобігання можливому неправильному кваліфікуванню правопорушників рекомендуємо всі адміністративно-правові норми, пов'язані з порушеннями у сфері благоустрою, винести в окрему главу цього Кодексу, а при подальшій розробці та розгляді нових нормативних актів враховувати це. в Кодексі про адміністративні правопорушення.

Виходячи зі змісту ст. 255 КУпАП, посадові особи місцевих державних адміністрацій не уповноважені складати протоколи про порушення Правил благоустрою території населених пунктів. У цьому випадку незрозуміло, яким чином посадові особи вищевказаних суб'єктів будуть здійснювати цей контроль і як вони будуть реагувати на виявлені факти порушень Правил благоустрою території населеного пункту. Існуюче в законі упущення не дозволяє повною мірою виконувати покладений на суб'єктів управління обов'язок контролювати дотримання Правил благоустрою території населених пунктів, оскільки представники цих структур повністю залежать від того, чи нададуть їм органи місцевого самоврядування право складати такі протоколи. Тому доцільно внести зміни в ст. 255 КУпАП та надати право посадовим особам місцевих державних адміністрацій у разі виявлення порушень Правил благоустрою території населеного пункту складати з цього приводу протоколи про адміністративний проступок.

Розвиток суспільних відносин та перевірка на практиці дієвості положень Закону України “Про благоустрій населених пунктів” зумовив потребу внести до нього відповідні змін та уточнення. З метою ефективного застосовувати на практиці норм цього Закону пропонуємо:

1) п. 5 ч. 1 ст. 8 Закону викласти у такій редакції: “здійснення контролю за виконанням правил благоустрою території населених пунктів, що належить до АР Крим”;

2) надати місцевим державним адміністраціям повноваження щодо контролю за дотримання Правил благоустрою та ст. 9 Закону доповнити п. 4 такого змісту: “здійснення контролю за виконанням Правил благоустрою території населених пунктів”;

3) ст. 10 Закону, що визначає повноваження органів місцевого самоврядування доповнити п. 14 щодо надання права цим органам брати участь у реалізації державної політики в сфері благоустрою, вносити з цього приводу необхідні пропозиції;

4) оскільки ст. 16 Закону значно звужує об’єктивну сторону порушень Правил благоустрою, її необхідно доповнити п. 10 такого змісту: “інші діяння в залежності від особливостей населеного пункту”;

5) доповнити ч. 2 ст. 40 Закону п. 5 такого змісту: “в разі виявлення фактів порушення благоустрою населених пунктів складати протоколи з цього приводу”;

6) п. 1 ч. 2 ст. 41 Закону викласти в такій редакції: “беруть участь спільно з працівниками органів державного та самоврядного контролю у рейдах та перевітках додержання підприємствами, установами, організаціями та громадянами законодавства у сфері благоустрою”;

7) уточнити положення щодо повноважень суб’єктів у сфері благоустрою в частині способів і термінів інформування населення про виконання заходів з благоустрою населених пунктів.

Відчувається невідповідність у трактуванні терміну “територія”, якому даються визначення в ст. 1 Закону України “Про благоустрій населених пунктів” [22] та ст. 1 Закону України “Про регулювання містобудівної діяльності” [29]. У першому випадку під територією розуміють сукупність земельних ділянок, які використовуються для розміщення об’єктів загального користування, а в другому – частина земної поверхні у визначених межах з властивим їй

географічним положенням, природними та створеними діяльністю людей умовами та ресурсами, а також з повітряним простором та розташованими у підземних горизонтах надрами. Щоб виправити такий недолік, у ст. 1 Закону України «Про благоустрій населених пунктів» слід слово «територія» замінити словосполученням «територія об'єкта благоустрою».

Закон України «Про благоустрій населених пунктів» допускає певні неузгодженості у визначенні прав та обов'язків суб'єктів щодо благоустрою територій населених пунктів. В адміністративному праві суб'єкт розуміється як передбачений адміністративним правом носій прав та обов'язків у сфері державного управління, здатний здійснювати надані права та виконувати обов'язки [22, с.73]. Щоб стати суб'єктом адміністративного права, воно повинно мати правоздатність, що виявляється в наданих їм нормативних повноваженнях в органах управління та місцевого самоврядування. Камінь. Статтею 12 Закону України «Про благоустрій населених пунктів» визначено, що суб'єктами у сфері благоустрою населених пунктів є органи державної влади та місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, самоорганізаційні установи населення, громадяни [19].

Права та обов'язки громадян у сфері благоустрою визначені статтею 17 цього Закону підприємства, установи та організації - у ст. 18. Пункт про права та обов'язки інших суб'єктів у сфері благоустрою відсутні. У редакції Закону України «Про благоустрій населеного пункту» викладено статті 6-11, частина 1 якої передбачає обов'язки, а частина 2 – права державних органів у сфері благоустрою населених пунктів.

Стаття 16 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» надає їм право здійснювати державний контроль за дотриманням правил благоустрою у відповідних регіонах [28]. Посилення ролі органів місцевого самоврядування в процесі нагляду за діяльністю у сфері містобудування та децентралізації На місцевому рівні ми рекомендуємо прийняти деякі закони.

Коли Адмінкомісія розглядає справи проти правил благоустрою, він іноді закриває справу, оскільки договір не має підпису зловмисника, і не притягує

винних до відповідальності. Відмова від підписання угоди про адміністративне правопорушення - право злочинця, передбачене ст. 256 КУпАП. Однак це не доводить його невинуватості.

У цьому випадку документування порушень розробника та формування матеріалів адміністративних справ вимагає використання фото- чи відеозаписів чи пояснень свідків кримінальних правопорушень. При опитуванні таких осіб необхідно пояснити, чому правопорушник відмовляється від підписання угоди. Навіть якщо правопорушник не з'явиться до суду, беззаперечно наявність правопорушення можна перевірити за допомогою фотографій, відео чи пояснень свідків.

У соціально-економічному напрямку необхідно здійснювати заходи соціологічної роботи, спрямовані на подолання правового нігілізму у сфері містобудування, прагнути до вдосконалення технічної бази та забезпечення необхідного фінансування такої діяльності.

Поліпшення технічної бази залежить від обсягу проведених досліджень у сфері благоустрою, вивчення позитивного досвіду в інших країнах (у тому числі й у деяких куточках нашої країни), розробки нових сучасних технологій та використання існуючих.

Об'єкти благоустрою включають автоматичні системи керування рухом. Одним із кроків удосконалення можна назвати впровадження нового типу світлофора, який регулює рух не тільки світлом, а й звуком. Це допомагає запобігти переходу дороги у невстановлених місцях або на світлофорі, оскільки порушники попереджуються звуковим сигналом та світлофорами відповідного кольору.

Встановлення таких світлофорів також має сприяти оновленню існуючих світлофорів. Про поточний стан світлофорів можна судити за даними директора «Київдорсервісу» В. Стуса: із 547 світлофорів, що діють у Києві, 223 давно вичерпані та не відповідають національним стандартам.

Необхідно вчитися на позитивному досвіді інших країн і поширювати його серед населення нашої країни. З дитячого садка необхідно розвивати любов до

власного населеного пункту, в тому числі залучати до цього вихователів, вчителів, психологів, юристів, екологів. Це сприятиме успіхам у сфері благоустрою та збору побутових відходів, а також підвищенню рівня правової культури та свідомості. У зв'язку з цим не тільки в дитячих садках і школах, а й у вищих навчальних закладах необхідно розробляти та впроваджувати курси, пов'язані з питаннями благоустрою.

Напрямок екологічної санітарії у сфері населених пунктів вимагає зусиль для подолання проблеми необґрунтованого використання земель, збільшення загальної площі населених пунктів, визначення достатньої площі сміттєзвалища.

Існування цих проблем призвело до поганих гігієнічних та епідеміологічних умов у багатьох населених пунктах, особливо у великих містах.

Питання поводження з ТПВ тісно пов'язані з благоустроєм населених пунктів, оскільки вони є продуктом життя поселення. моя країна має правову базу для вирішення проблеми відходів, але вона має бути пов'язана з нормативною базою для покращення життєвого середовища.

Враховуючи виявлені проблеми, пропонуємо такі концептуальні підходи до благоустрою населених пунктів сучасної України:

- удосконалення нормативно-правової бази сфери благоустрою населених пунктів у частині уточнення понятійно-категоріального апарату та співвідношення одних положень іншим;
- теоретико-методологічне удосконалення програмного забезпечення сфери благоустрою населених пунктів України;
- пристосування існуючих та створення нових об'єктів благоустрою з урахуванням специфічних потреб осіб із інвалідністю;
- створення об'єктів благоустрою спрямованих на: плекання історичної пам'яті українського народу; виховання патріотизму; творчу самореалізацію людини; - прозоре та відкрите проведення тендерів на виконання послуг у сфері благоустрою населених пунктів;
- удосконалення системи контролю й підвищення відповідальності перед органами публічної влади та громадськістю;

- активне здійснення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед широких верств населення щодо створення, догляду та використання об'єктів благоустрою населених пунктів;

- підготовка сучасних професійно-креативних керівних кадрів із формуванням лідерських компетентностей для сфери благоустрою населених пунктів.

Перспективними напрямками подальших теоретико-практичних досліджень щодо поліпшення сфери благоустрою населених пунктів сучасної України вважаємо такі:

- удосконалення системи статистичної звітності для забезпечення моніторингу процесів у сфері благоустрою населених пунктів;

- подальша адаптація вітчизняного законодавства у сфері благоустрою населених пунктів до тематичного нормативно-правового доробку Європейського Союзу (*acquis communautaire*);

- запровадження та імплементація європейського досвіду державного та регіонального управління у сфері благоустрою населених пунктів, якому притаманні такі риси як: децентралізація у процесах прийняття місцевих рішень щодо вирішення існуючих та унеможливлення майбутніх проблем; наявність високої конкуренції на ринку надання відповідних послуг з благоустрою; стимулювання управлінських і технологічних інновацій; конструктивна співпраця між органами публічної влади, бізнесом та громадськістю тощо. Як приклад, актуальним лишається інтеграція положень конвенцій Ріо (Конвенція про охорону біорізноманіття, Конвенція про боротьбу з опустелюванням та Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату) у державне та регіональне управління сучасної України [51].

3.2. Основні методики удосконалення послуги благоустрою в громаді

Для того, щоб стратегічно покращити послуги, необхідно мати чітке розуміння інвентаризації та початкового стану об'єктів, їх фізичних характеристик, процесів/послуг, яких потребує база користувачів та спільнота. Для цього необхідний повний аудит для визначення стану всіх елементів системи. За основу для огляду слід використовувати останню схему плану ТГ.

Діагностика стану надання послуг може включати такі дії:

- аналіз ключових об'єктів - визначення чіткого переліку об'єктів, які підпадають під відповідальність організації та установи, що надає ландшафт;
- формулювання списку необхідних дій для обслуговування кожного об'єкта - зима та літо;
- важливо ідентифікувати користувачів громадських просторів - визначте не лише користувачів, а й мешканців, які не користуються - громадські місця та з'ясування причин такої поведінки;
- отримувати зворотний зв'язок щодо задоволеності послугами від різних груп користувачів і визначати проблемні області, засоби чи послуги, які потребують покращення;
- визначення проблемних місць, що потребують утручання залежно від стану об'єктів і запиту громадськості на зміни; розподілити такі дії на регулярні та разові;
- розробка загальної схеми об'єктів благоустрою в межах громади;
- оцінювання обладнання для обслуговування визначених об'єктів благоустрою;
- оцінювання діяльності виконавців послуги з утримання та обслуговування об'єктів благоустрою;
- аналіз витрат на створення, утримання та обслуговування об'єктів благоустрою, а також надходжень із пов'язаних джерел (розміщення зовнішньої реклами, оренда торгових площ у безпосередній близькості до громадських просторів тощо)[51].

Таблиця 3.1 Рекомендована структура аналітичної частини Плану вдосконалення послуги благоустрою місць загального користування в громаді

1. Загальна інформація	<ul style="list-style-type: none"> - Географічне розташування громади, віддаленість до обласних та обласних центрів - - кількість населених пунктів та їх розташування щодо адміністративного центру громади (у вигляді карти) - - населення поселення з урахуванням віку та статі
2. Користувачі громадських просторів	<ul style="list-style-type: none"> - групи мешканців, які користуються та не користуються громадськими просторами, причини таких дій
3. Загальна інформація про об'єкти благоустрою в громаді	<ul style="list-style-type: none"> - перелік об'єктів, що знаходяться на балансі, а також наявність безхазяйних об'єктів і об'єктів, що не були - взяті на баланс - характеристика робіт, що повинні виконуватися щодо об'єктів - ☐ наявність і стан матеріально-технічної бази для обслуговування об'єктів, а також спосіб обслуговування об'єктів (виробничий підрозділ, комунальне підприємство, послуги підрядників) - ☐ додатково необхідно описати логіку вибору обслуговуючого суб'єкта: причини прийняття рішення, наявність/відсутність підрядників
4. Фінансове забезпечення виконання послуги	<ul style="list-style-type: none"> - розрахувати витрати минулих років на створення об'єкта, витрати на технічне обслуговування, включаючи придбання основних засобів і матеріалів, заробітну плату та залучення підрядників

	- забезпечити додаткові послуги, необхідні для громадських закладів
5. Кадрове забезпечення суб'єктів, що відповідають за надання послуги	<ul style="list-style-type: none"> - загальна кількість працівників, які обслуговують об'єкт - їх стать, віковий склад, середній вік, кількість пенсіонерів, кваліфікаційну оцінку та рейтинг місцевих чи зовнішніх експертів - громада шукає наявність вакансій для нових працівників
6. Управління сферою благоустрою в громаді	<ul style="list-style-type: none"> - описати структуру та діяльність постачальників послуг - спосіб спілкування з користувачами послуг

Пріоритетні напрямки покращення ландшафтних послуг для більшості громад:

- переглянути методи технічного обслуговування та ремонту існуючих об'єктів;
- оновлення матеріально-технічної бази для обслуговування громадських приміщень; - громадський моніторинг умов у громадських місцях;
- оновлення громадських приміщень відповідно до потреб усіх типів мешканців;
- ефективне спілкування із зацікавленими сторонами щодо ефективного використання громадських просторів [48].

У процесі вдосконалення послуг з озеленення важливо враховувати кілька параметрів, серед яких стать, вік, місце проживання. Це допоможе визначити групи жінок і чоловіків, які користуються послугою по-різному, і надасть інформацію про те, що необхідно змінити, щоб зробити послугу безпечною та доступною.

З урахуванням цього в таблиці 3.2 запропоновано орієнтовний перелік стратегічних, оперативних цілей і проєктів Плану вдосконалення послуги благоустрою в громаді [52].

Таблиця 3.2 Приклад дерева цілей Плану вдосконалення послуги благоустрою в громаді

Стратегічна ціль 1. Створення ефективної системи управління об'єктами благоустрою	Стратегічна ціль 2. Формування інформаційної політики у сфері надання послуги	Стратегічна ціль 3. Приведення об'єктів благоустрою у відповідність до потреб жителів ТГ
1.1. Розробка схем благоустрою в громаді Проєкти: – розробка проєктів оновлення публічних просторів	2.1 Проведення опитування населення щодо рівня задоволеності послугою та здійсненими змінами	3.1. Реконструкція громадських публічних просторів і місць відпочинку Проєкти: – розробка проєктів парків, скверів, площ, набережних
1.2. Формування абетки орієнтування в громаді — навігація та адресні таблички Проєкт: оновлення та встановлення адресних та навігаційних табличок	2.2. Проведення інформаційної кампанії серед населення щодо майбутніх кроків із благоустрою МЗК	3.2. Створення та благоустрій МЗК у селах Проєкт: – внутрішні сільські місця збору місцевого населення
		3.3. Організація та підтримка екологічно збалансованого

		стану МЗК Проект: – встановлення урн для роздільного збору сміття в МЗК, застосування правил бережливого догляду за зеленими насадженнями
--	--	---

Важливо розуміти, що буде джерелом фінансування утримання створених громадських просторів у майбутньому. Це можуть бути: видатки бюджету, волонтерські пожертви, комерційна чи благодійна підтримка, розвиток державно-приватного партнерства, гранти цільових фондів.

Для мінімізації операційних витрат деякі сфери повинні підтримуватися користувачами (бізнесами, спортивними асоціаціями, командами). Вибираючи архітектурне або планувальне рішення для покращення житла, важливо зібрати всі ідеї мешканців. Потім вони сортуються за пріоритетом [49].

Ідеї з найвищим пріоритетом потрібно об'єднати у змістовну ландшафтну пропозицію. У пріоритеті не оздоблення території, а якісне перетворення громадського простору.

Залучення інших суб'єктів, таких як бізнес, до планування та впровадження рішень з ландшафтного дизайну допоможе налагодити внутрішню комунікацію, створити відчуття власності, запобігти вандалізму та покращити контроль за умовами об'єкта. Тому важливо залучити всіх зацікавлених сторін до розробки рішень на етапі планування.

Визначаючи очікувані результати покращення послуг, ми повинні виходити з того, що головною метою процесу є створення безпечного, екологічно чистого та комфортного середовища в громаді, яке є доступним для різних груп чоловіків і жінок і підтримує соціальне життя, планування майбутнє та нове місцевих економічних проектів [51]. Технічні цілі забезпечення матеріально-технічними засадами, обслуговуючим персоналом тощо впливають із реалізації основних цілей мешканців громади. У таблиці 3.3

представлено орієнтовний перелік кількісних та якісних показників для вимірювання очікуваних результатів покращення послуг з покращення громад.

Таблиця 3.3 Орієнтовний перелік кількісних і якісних показників, якими вимірюють очікувані результати покращення послуги благоустрою МЗК в громаді

Очікувані результати	Показники
Якісні показники	
Підвищення комфорту в облаштованих об'єктах	<p>% задоволених мешканців рівнем надання послуги, з розподілом за віком і статтю</p> <p>вища готовність мешканців проводити час у межах оновлених об'єктів (за результатами польових спостережень чи опитувань)</p>
Якість надання послуг	<p>застосування нових підходів проектування, залучення екологічно-відповідальних підрядників; цей показник досягається дотриманням таких вимог:</p> <ul style="list-style-type: none"> - повторне використання переробленої сировини - безпека для використання дітьми, нетоксичність <p>партисипативне планування/формування плану об'єктів спільно з громадою</p>
Доступність і зручність для всіх категорій населення	Відповідність вимогам доступності та комфорту використання для літніх людей, батьків, дітей різного віку, людей з інвалідністю (з розподілом за статтю)

Участь у національних конкурсах щодо кращих МЗК	Участь чи здобуття призових місць на профільних конференціях, конкурсах (важливо не виключати громаду/село із загальнонаціонального дискурсу в усіх сферах)
Кількісні показники	
Кількість громадських просторів / місць загального користування	Кількість об'єктів, що були створені чи оновлені в рамках впровадження плану стратегічного покращення послуги
Активне залучення місцевого населення до участі в облаштуванні МЗК	Кількість осіб/сімей, що беруть участь у проведених заходах на підтримку процесу створення чи покращення громадських просторів
Сума залучених коштів на благоустрій МЗК	Показник видатків із бюджетів та інші джерела наповнення

Інклюзивність, доступність, сучасність та безпека є основою для планування та підтримки якісних послуг мережі громадських просторів ТГ. Мешканці можуть виявляти пасивне чи відсторонене ставлення, спілкуючись із громадою щодо благоустрою та розвитку громадських просторів на першому етапі. Тому для цього спілкування важливі регулярність, послідовність, креативність і збалансованість.

Важливо звернути увагу на наступні етапи комунікації між моментом народження ідеї та відкриттям об'єкта:

- представити намір перед початком роботи, пояснивши загальну мету системи та процеси, які відбуватимуться в громаді;
- організація спільної конференції з планування, на якій групи користувачів можуть прокоментувати важливі елементи та процеси в громадському просторі, що створюється або оновлюється;

- регулярно транслювати повідомлення (онлайн та офлайн) для спільноти про поточний стан роботи;

- презентація завершення створення чи реконструкції громадських приміщень та обговорення нових можливостей для мешканців;

- збирати відгуки від користувачів громадського простору та, якщо необхідно, повернутися до фази планування та модернізації [47].

Є багато цікавих аспектів публічних просторів розвинених країн ЄС, які можуть бути успадковані в українській ТГ. Наприклад, громадські місця об'єднані в мережу. Йдучи в парк в одній точці міста, все місто може пройти скверами, бульварами, дворами, стежками, уздовж річок чи озер. Така екосистема підвищує проникність пішохідних зв'язків і підвищує відчуття комфорту та єдності спільноти. У громадських місцях часто можна побачити різні групи людей: людей похилого віку, дітей, активну молодь.

Не можна сприймати громадське місце як місце для дітей. У різний час і по-різному кожен користується цією інфраструктурою і може впливати на створення необхідної інфраструктури: змінювати локації, гімнастичні точки, розмічати дистанції доріжок тощо [50].

Старі будівлі (промислові, сільськогосподарські), що залишилися від попередніх поколінь, не знищувалися – їм давали друге життя. Часто можна побачити художні чи вуличні розписи таких предметів і передати їх молодим громадам, наприклад, тематичним клубам чи спортивним зонам. За словами Тарана, в Україні налічується 27 217 сіл і селищ, а сільські ради діють лише в 10 282 з них. Отже, установ, які мають забезпечувати життєдіяльність населених пунктів, майже втричі менші за самі населені пункти. Виникає питання: як можна покращити такі поселення і як контролювати цей процес? Ми маємо всі підстави вважати, що, за невеликим винятком, переважна більшість сіл і селищ взагалі не озеленені. У зв'язку з цим рекомендується активна робота щодо поживлення діяльності місцевого самоврядування в цих населених пунктах, що сприятиме покращенню ландшафту.

ВИСНОВОК

У магістерській роботі з'ясовано теоретико-правові засади здійснення та реалізації повноважень органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою

міста, проаналізовано сучасний стан благоустрою населених пунктів та визначено напрями удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою міста. Узагальнення зроблені в ході дослідження дозволили зробити та виділити ряд наукових положень:

1. Досліджено основні поняття та особливості благоустрою населеного пункту». Зокрема ми визначили суть даного поняття, його зв'язок з іншими поняттями та охарактеризували його особливості.

2. Охарактеризовано нормативно-правове забезпечення здійснення діяльності органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою міста.

3. Проаналізовано сучасний стан виконання повноважень у сфері благоустрою міста Хмельницькою міською радою. Відповідно до проаналізованих звітів нами було встановлено, що повноваження у сфері благоустрою міста не виконуються досить в повному обсязі, адже Програми по благоустрою не опубліковані у відкритому доступі, а звіти щодо контролю за їх виконанням також відсутні.

З практичної точки зору ми виділили основні проблематичні питання у діяльності міської ради у сфері благоустрою, які потрібно усунути, а саме:

- вирішити питання з постійним не освоєнням коштів виділених на благоустрій;
- частіше оновлювати інформацію по відкритим даним;
- створити веб-сайт управління для більшого обсягу викладеної інформації;
- розробити програму заходів по благоустрою;
- розробити план реалізації заходів;
- забезпечити підвищення якості та ефективності заходів з утримання об'єктів благоустрою, поліпшення загального стану об'єктів благоустрою;
- встановлення єдиних основних критеріїв та вимог при проведенні робіт, пов'язаних з порушенням благоустрою території міста;
- створення сприятливих умов життєдіяльності, санітарного благополуччя для населення;

- покращення благоустрою міста, користування суспільними благами за рахунок покращення стану об'єктів і елементів благоустрою, покращення благоустрою території міста.

4. Охарактеризовано проблеми реформування механізмів реалізації повноважень у сфері благоустрою населених пунктів. До проблемних аспектів, що існують у сфері благоустрою населених пунктів і загострюють увагу, можна визначити наступні: порушення виконання регламентних робіт в сфері благоустрою населених пунктів, що призводить до поганого погіршення санітарно-епідеміологічного стану об'єктів та елементів благоустрою населених пунктів, виникнення несанкціонованих сміттєзвалищ, підтоплення та затоплення територій (через неочищення зливостоків) тощо.

5. Досліджено напрями вдосконалення діяльності з забезпечення благоустрою населених пунктів України.

6. Описано основні методики удосконалення послуги благоустрою в громаді

Відповідно до цього, було запропоновано основні напрями вдосконалення послуг у сфері благоустрою міста, а саме:

- удосконалення нормативно-правової бази сфери благоустрою населених пунктів у частині уточнення понятійно-категоріального апарату та співвідношення одних положень іншим;

- теоретико-методологічне удосконалення програмного забезпечення сфери благоустрою населених пунктів України;

- пристосування існуючих та створення нових об'єктів благоустрою з урахуванням специфічних потреб осіб із інвалідністю;

- створення об'єктів благоустрою спрямованих на: плекання історичної пам'яті українського народу; виховання патріотизму; творчу самореалізацію людини; - прозоре та відкрите проведення тендерів на виконання послуг у сфері благоустрою населених пунктів;

- удосконалення системи контролю й підвищення відповідальності перед органами публічної влади та громадськістю;

- активне здійснення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед широких верств населення щодо створення, догляду та використання об'єктів благоустрою населених пунктів;

- підготовка сучасних професійно-креативних керівних кадрів із формуванням лідерських компетентностей для сфери благоустрою населених пунктів.

Завдяки цим заходам ми зможемо удосконалити діяльність органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою. Що в подальшому дозволить поліпшити добробут та процвітання відповідних населених пунктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бельский К.С. Поліцейське право: Лекційний курс . Під ред. А.В.Куракіна. М.: Справа і Сервіс, 2008. 816 с.

2. Благоустрій населених пунктів в Україні: правове регулювання: монографія .Є.В. Пряхін. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 200 с.
3. Брусак Р., Дроботенко Г., Левчишин В. Проблеми стратегічного планування розвитку населених пунктів та територій. К.: Юрінком Інтер, 2019. 260 с.
4. Веб-сайт аналітичної платформи і консалтингового сервісу «GfK Ukraine». URL: <https://www.gfk.com>. (дата звернення : 30.10.2021).
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. К.: Перун, 2010. 1440 с.
6. Ганич Д.І., Олійник І.С. Російсько-український словник: Вид. третє. К.: Радянська школа, 2004. 880 с.
7. Гозак А.П. А. Аальто. М.: Стройиздат, 2009. 503 с.
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, 19-20, 21-22. Ст. 144.
9. Державні будівельні норми. Планування і забудова територій ДБН Б.2.2-12:2019.185 с.
10. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5 : Територіальне управління: наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко(співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. 408 с.
11. Європейська Хартія місцевого самоврядування. Офіційний переклад. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2002. № 10: Місцеве самоврядування в Україні..С. 10-17.
12. Ігнатенко О. П. Державне регулювання сфери благоустрою населених пунктів : дис. доктора наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ: НАДУ при Президентові України, 2016. 471 с.
13. Ігнатенко О. П. Формування державної політики у сфері благоустрою населених пунктів. Державне управління: теорія та практика. 2014. № 1. С. 89-95.

14. Інформація про стан виконання Програми утримання та розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою м. Хмельницького на 2017-2020р.р. за 1-ше півріччя 2019 року
15. Інформація про стан виконання Програми утримання та розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою м. Хмельницького на 2017-2020р.р. за 1-ше півріччя 2020 року
16. Інформація про стан виконання Програми утримання та розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою м. Хмельницького на 2017-2020р.р. за 1-ше півріччя 2021 року
17. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2018. 544 с.
18. Концепція адміністративної реформи в Україні. Схвалена Державною комісією з проведення в Україні адміністративної реформи 25.03.1998 р. URL: www.zakon.rada.gov.ua.
19. Новий тлумачний словник української мови. Укл. В. Яременко, О.Сліпушко. Т.1. К.: Аконіт, 2013. 1011 с.
20. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про благоустрій населених пунктів” URL:www.zakon.rada.gov.ua.
21. Правила паркування транспортних засобів, затверджених постановою Кабінетом Міністрів України від 03.12.2009 № 1342
22. Про благоустрій населених пунктів України: Закон України від 06.09.2005 р. № 2807-IV .Відомості Верховної Ради України. 2005. № 49. Ст. 517.
23. Про Генеральну схему планування території України: Закон України від 7.02.2002 р. № 3059-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 30. – Ст. 204.
24. Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.1996 р. № 173 URL:www.zakon.rada.gov.ua.

25. Про затвердження Порядку проведення ремонту та утримання об'єктів благоустрою населених пунктів: Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 23.09.2003 № 154
26. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів. Постанова ВР України від 24.12.1999 р. № 1359-XIV URL: www.zakon.rada.gov.ua.
27. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР: Відомості Верховної Ради України. 1997. № 1-2. Ст. 95.
28. Про місцеві державні адміністрації :Закон України від 9.04.1999 р. № 586-XIV: Відомості Верховної Ради України. 1999. № 20-21. Ст. 190
29. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 34, ст.343
30. Рішення сесії міської ради від 23.10.2019 р. № 7 «Про затвердження Правил благоустрою території міста Хмельницького»
31. Рішення виконавчого комітету від 13.02.2020 № 111 "Про внесення на розгляд сесії міської ради пропозиції про затвердження заходів щодо організації та здійснення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря на території міста Хмельницького"
32. Російсько-український словник. За ред. В.В. Жайворонка. К.: Абрис, 2003. 1401 с.
33. Російсько-український словник .І.О. Анніна, Г.Н. Горюшина, І.С. Гнатюк та ін. К.: Абрис, 2007. 1424с.
34. Руссо Д., Возей Ж. Благоустрій міста. К.: Основи, 2020. 186 с.
35. Синергетичні засади державного управління в умовах реформ : монографія С.М. Серьогін, І.В. Письменний, І.І. Хожило, Н.А. Липовська, В.В. Баштанник; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр.; За заг. ред. Сергій Михайлович Серьогін. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2020. 194 с.

36. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридична енциклопедія. Видавництво 5-е, доп. и перераб. Під ред. М.Ю.Тихомирова. М.: Видавництво Тихомирова М.Ю., 2010. 972 с.
37. Теорія та практика вдосконалення послуг місцевого самоврядування Бурдавіщина М. О., Муратова О. В. Посібник для територіальних громад. Книга друга. Особливості вдосконалення ключових послуг місцевого самоврядування. 2021. 131 с.
38. Тлумачний словник української мови. За ред. В.С. Калашника. Х.: Прапор, 2011. 992 с.
39. Український радянський енциклопедичний словник: У 3 т. Відп. ред. А.В. Кудрицький та ін. Т. 1. К.: Головна редакція УРЕ, 1986. 751 с.
40. Українсько-російський словник. За ред. В.С. Ільїна. К.: Наук. думка, 1996. 1064 с.
41. Українсько-російський словник: Вид. третє. Уклад. В.С. Ільїн, К.П. Дорошенко, С.П. Левченко. К.: Наук. думка, 1975. 944 с.
42. Юридичний словник. 15-е вид. К.: Головна редакція УРЕ, 2014. 356 с.
43. Българская энциклопедия. Энциклопедия “България”. Т. 1. София.: Издательство на българската академия на науките, 2000. 923 с.
44. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Под ред. Н.Ю.Шведовой. М.: Русский язык, 1990. 215 с.
45. Словарь русского языка. Т.1. М.: Гос. изд-во иностр. и национ. словарей, 1957. 964 с.
46. Словарь современного русского литературного языка. Т.1. Москва Ленинград.: Изд-во АН 2000. 736 с.
47. Buchholz Todd G. New ideas from Dead Economists: An introduction to modern economic thought. Penguin Books, 2018. 368 p.
48. Forshaw P. Astrology, Ritual and Revolution in the Works of Tommaso Campanella (1568-1639). The uses of the future in early modern Europe / edited By Andrea Brady , Emily Butterworth. New York: Routledge. 2010. p. 181-197

49. Goldstein L. Early Feminist Themes in French Utopian Socialism: The St.-Simonians and Fourier. *Journal of the History of Ideas*. 2020. Vol. 43. No. 1 (January-March). P. 91-108.
50. Hutchison T.W. *Before Adam Smith: the Emergence of Political Economy 1662-1776*. Oxford/New York: Basil Blackwell, 1988. 469 p
51. *The Elgar Companion to Alfred Marshall* / edited by Tiziano Raffaelli , Giacomo Becattini, Marco Dardi. Cheltenham: Edward Elgar, 2006. 727 p
52. Tavernor R. *On Alberti and the Art of Building*. New Haven and London: Yale University Press, 2021. 292 p.

та адміністрування денної форми навчання

Науковий керівник:

професорка кафедри публічного управління та адміністрування, докторка економічних наук

_____ О. С. Чмир

Робота допущена до захисту:

завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, д.держ.упр., доцент

_____ Е.В. Щепанський